

YLIVIESKAN KAUPUNGIN
TARKASTUSLAUTAKUNTA
ARVIOINTIKERTOMUS 2020

Sisältö

1. PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	3
2. TIIVISTELMÄ	5
3. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA	6
3.2. Tarkastuslautakunnan kokoonpano	6
3.3. Toimintamuodot	8
3.4. Muu toiminta	8
4. EDELLISEN VUODEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN JOHDOSTA TEHDYT TOIMENPITEET	8
5. STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	11
5.1. Ylivieska- Kasvun kaupunki strategia	11
5.2. Kysely kaupunkistrategian toteutumisesta	12
5.2.1 Nelikenttäanalyysi	12
6. TOIMINNALLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	16
6.1. Sivistystoimi ja sen alaiset toimet	16
6.1.1 Varhaiskasvatuspalvelut	16
6.1.2 Perusopetus	16
6.1.3 Lukio	17
6.1.4 Kirjastopalvelut	17
6.1.5 Kulttuuripalvelut	17
6.1.6 Liikuntapalvelut	18
6.1.7 Kansalaisopisto	18
6.1.8 Musiikkiopisto	19
6.1.9 Nuorisopalvelut	19
7. TEKNISET PALVELUT	20
7.1. Maankäyttöyksikön toiminta	20
7.2. Tilapalveluyksikön toiminta	21
7.3. Kuntatekniikan yksikön toiminta	21
7.4. Rakennus- ja ympäristölautakunta	21
7.5. Puhdistus- ja ruokapalvelut	21
7.6. Viemärilaitos	22
7.7. Jokilaaksojen jätelautakunta	22
8. KAUPUNGIN HALLINTO	23
8.1. Henkilöstö	23
8.1.1 Henkilöstökehitys ja -menot	24
8.1.2 Sairauspoissaolot	25
8.2. Työllisyyden hoito	25
8.3. Konsernivalvonta ja riskien hallinta	26
9. KONSERNIIN KUULUVIEN YHTEISÖJEN TOIMINTA	27
9.1. Tytäryhteisöt	28
9.1.1 Ylivieskan Vuokra-asunnot Oy	28
9.1.2 YTEK Ylivieskan Kehityspalvelut Oy	28
9.1.3 Teollisuuskiinteistöt Oy	29
9.2. Kuntayhtymät	29
9.2.1 Peruspalvelukuntayhtymä Kallion toiminta	29
9.2.2 Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU	30
9.3. Osakkuusyhteisöt	30
9.3.1 HETA-palvelut	30
9.3.2 Jokilaaksojen pelastuslaitos	30
10. TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI	31
10.1. Talouden tasapainottaminen ja tuottavuusohjelma	32
11. HANKINNAT JA INVESTOINNIT	32
12. MUUT HAVAINNOT	
12.1. Joki ICT Oy	34
13. YHTEISKUNNALLINEN TILANNE	34
14. TARKASTUSLAUTAKUNNAN KANNANOTTO TILINTARKASTAJAN HAVAINTOIHIN SEKÄ ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE	35
15. ALLEKIRJOITUKSET	37

1. PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Ylivieskan valtuustokausi, mutta erityisesti vuosi 2020 olivat poikkeuksellisia. Valtuustokauden aikana tehtiin suuria päätöksiä mm. keskuskeittiön, Taanilan ja Kaisaniemen koulujen rakentamiseksi. Myös uusi kaupunkistrategia, brändi sekä tuottavuusohjelma hyväksyttiin. Taloudellinen kehitys on ollut erityisen huolestuttavaa, koska edellisinä vuosina alijäämää oli kertynyt yli 10 miljoonaa euroa. Vuoden 2020 tilinpäätös oli kuitenkin 5,7 miljoonaa euroa ylijäämäinen, johon vaikuttivat mm. tuottavuusohjelman mukaiset toimenpiteet, odotettua parempi verotulokertymä sekä valtion tuki koronaviruksen aiheuttamiin kustannuksiin.

Alijäämän kattamiseksi vuoden 2023 loppuun mennessä on tulevaisuudessa edelleen pohdittava erityisen tarkkaan millaisia linjauksia ja vaikeitakin päätöksiä tuleva valtuusto joutuu tekemään. Investoinnit ovat lisänneet velkamäärää, joka vuoden 2020 lopussa on jo yli 120 miljoonaa ja lainakanta asukasta kohden lähentelee 8000 euroa. Myös tulevat investointipaineet lisäävät velkamäärää lähivuosien aikana merkittävästi. Tulevien investointien tarkka harkinta on välttämätöntä.

Koronaviruspandemia on aiheuttanut kaupungille ja sen henkilöstölle suuria paineita v. 2020 ja vaikuttanut koko kaupungin toimintaan merkittävästi. Edelleen jatkuvan koronaviruksen aiheuttaman poikkeustilanteen vuoksi talouden kehitystä on vaikea arvioida, esimerkiksi työttömyyden lisääntyminen ja yleinen taloustilanne voivat vaikuttaa mm. verotulojen laskuun ja korkojen nousuun. Korkoriski mahdollisesti nousevista koroista on huomattava. Tiukka talouskuri on siis ehdottomuus myös tuleville vuosille.

Ylivieskan kaupunkikuvan parantaminen uudella viestintästrategialla ja brändillä sekä palvelurakenteeseen valtuuston hyväksymät muutokset ovat näyttäneet positiivisina toimenpiteinä. Hyvän vuosituloksen saavuttamisesta ja kaupungin yleisen kaupunkikuvan parantamisesta esitän kaupungin johdolle ja koko henkilöstölle kiitoksen, erityisesti huomioon ottaen, että COVID-19 on tuonut merkittäviä lisähaasteita.

Tarkastuslautakunta on arvioinut vuoden 2020 Ylivieskan kaupungin toimintaa ja taloutta. Tarkastuslautakunnan arviointityön painopistealueina vuonna 2020 ovat tuottavuusohjelma, talouden tasapainottaminen, kuntastrategia, kaupungin hallinto, yhteiskunnallinen tilanne ja riskienhallinta. Toimikauden muihin toimintoihin on perehdytty erillisen arviointisuunnitelman mukaisesti. Kuntalain ja kaupungin oman tarkastussäännön velvoittamana olemme paneutuneet kaupunkimme palvelutuotannon tulosten tarkasteluun. Huomiot ja suositukset ovat arviointikertomuksessa korostetusti esillä. Nämä ovat tarkoitettu otettavaksi käsittelyyn sekä kaupunginhallituksessa että hallintokunnissa ja niiden johdosta annetut vastaukset tulee sisällyttää lausuntoon, joka annetaan valtuustolle.

Tarkastuslautakunnan työskentely on ollut keskustelevaa ja tutkivaa sekä hyvää arviointitapaa noudattavaa. Lisäksi yhteistyö tilintarkastajien kanssa on ollut tavoitteellista ja vaikuttavaa. Esitän lämpimät kiitokset kuluneesta valtuustokaudesta ja vuodesta 2020 tarkastuslautakunnalle, tilintarkastajille, kaupungin henkilöstölle sekä jokaiselle kuullulle henkilölle.

Auli Mustikkamaa

tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

Postiosoite:

Ylivieskan kaupunki
PL 70
84101 YLIVIESKA

Käyntiosoite:

Ylivieskan kaupunki
Kyöstintie 4
84100 YLIVIESKA

Puhelin:

(08) 42941
Y-tunnus: 0190557-3

Sähköposti:

kirjaamo@ylivieska.fi
etunimi.sukunimi@ylivieska.fi
Kotisivu: www.ylivieska.fi

2. TIIVISTELMÄ

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu lakisääteiseen valtuustokauden kattavaan arviointisuunnitelmaan ja vuosittain laadittavaan työohjelmaan. Arviointikertomus sisältää tarkastuslautakunnan vuoden 2020 arvioinnin tulokset.

Kuntastrategian hyväksyminen asetti tarkastuslautakunnan arviointityölle uudet haasteet. Valtuusto hyväksyi 25.2.2019 kuntastrategian vuosille 2019–2030. Kaupungin uuden Ylivieska- kasvun kaupunki strategia on otettu käyttöön. Sille asetetut mittarit eivät kuitenkaan vastaa täysin eri hallintokuntien tarpeita. Strategiassa on kolme strategista näkökulmaa; Liikkeestä elinvoimaa, Koulutuksesta osaamista ja Palveluista hyvinvointia. Näkökulmia ja mittareita ei ole kuitenkaan tuotu osaksi tilinpäätöstä, joka vaikeuttaa strategista arviointia.

Tarkastuslautakunta suoritti hallintokunnille ja avainviranhaltijoille kyselyn kaupunkistrategiasta. Siinä pyrittiin selvittämään strategian painotusarvoja eri hallintokuntien ja esimiesasemassa olevien henkilöiden kesken. Kyse-ly lähetettiin 30 henkilölle/hallintokunnalle ja vastauksia saatiin 21 kpl. Vastausprosenttia voidaan pitää korkeintaan tyydyttävänä.

Kuntien yksi tärkeimmistä tehtävistä on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja Yli-vieskassa nämä palvelut on järjestetty kat-tavasti. Ylivieskassa hyvinvointipalvelut ovat nyt hyvällä tasolla ja palveluille tulee turva-ta jatkossakin riittävät resurssit, jotta ne voi-vat toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään ja toi-mia vetovoimatekijöinä.

Ylivieskassa vuosikate aleni ja tilinpäätös oli

positiivinen 5,7 miljoonaa euroa. Aikaisemmilta vuosilta oli kertynyttä alijäämää 10,9 miljoonaa euroa. Alijäämää siis saatiin katettua hyvin, mutta tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että kaupungin talouden tervehdyttämistoimenpiteitä tulisi edelleen jatkaa. Poikkeustilanne ja siihen liittyvät tuet ja avustukset eivät ole pysyviä.

Ylivieskan kaupungin talouden positiiviseen tulokseen vaikuttivat vuonna 2020 harkinnanvaraiset valtionosuudet, korona-avustukset sekä tuottavuusohjelman mukaiset toimenpiteet. Vaikka tilikauden tuloksella on saatu katettua taseeseen kertynyttä alijäämää, tulorahoitus ei vielä riitä investointien rahoittamiseen ja lainanlyhennyksiin. Toiminnan ja investointien rahavirrankertymä viideltä vuodelta oli -58,9 milj. euroa. Edellisenä vuonna vastaava tunnusluku oli -47,2 miljoonaa euroa. Tunnusluvun tulee olla pitkällä aikavälillä positiivinen, muussa tapauksessa kaupunki velkaantuu voimakkaasti.

Kaupungin talouden tasapainottamiseksi tuottavuusohjelmaa 2023 tulee toteuttaa pitkäjänteisesti ja sekä tarvittaessa tarkentaa toimenpiteitä, joilla talous saadaan tasapainoon.

COVID 19 ja sen virusmuunnokset ovat arkipäivää vielä vuoden 2021 aikana ja tulevaisuus näyttää vielä epävarmalta. Kuntalain mukaiset kunnan tehtävät eivät ole COVID-19 myötä muuttuneet, eikä myöskään velvoite alijäämän kattamisesta. Näistäkin syistä tulee vuoden aikana reagoida talousarvion ja toimintasuunnitelman toteuttamiskelpoisuuteen.

3. TARKASTUSLAUTAKUNNAN TOIMINTA

3.1. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminnan tarkoitus

Tarkastuslautakunnan keskeisimpänä tehtävänä on valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi. Halutessaan tarkastuslautakunta voi tehdä lisäksi itsenäisiä tarkastuksia valitsemissaan kohteissa.

Säännökset, jotka ohjaavat tarkastuslautakunnan tehtäviä ovat:

- Kuntalain mukaan valtuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisimmistä tavoitteista
- Kuntalain mukaan kaupunginhallitus antaa selvityksen valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa
- Kuntalain mukaan tarkastuslautakunta arvioi ovatko kaupunginvaltuuston talousarviossa asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet, myös strategisten tavoitteiden osalta toteutuneet kunnassa ja kuntakonsernissa. Kuntalain mukaan tarkastuslautakunta voi ottaa kantaa myös toimintojen tarkoituksenmukaisuuteen ja tuloksellisuuteen.
- Edelleen kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan on myös arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyyttä alijäämän kattamiseen.
- Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tulee huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta.
- Uutena tehtävänä Kuntalain 84 §:ään on tullut valvoa sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Säännöstä on sovellettu 1.6.2017 alkaen.
- Tarkastuslautakunta laatii vuosittain kaupunginvaltuustolle tilinpäätöksen yhteydessä luovutettavan arviointikertomuksen.

3.2. Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Voimassa olevan johtosäännön mukaan lautakunnassa on puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä viisi muuta jäsentä. Jokaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat valtuutettuja. Jokaisella rekisteröityneellä valtuustopuolueella on edustus tarkastuslautakunnassa.

Valtuusto on 12.6.2017 valinnut tarkastuslautakunnan valtuustokaudelle 2017 – 2021. Vuonna 2020 tarkastuslautakunnan kokoonpano on ollut seuraava:

JÄSEN	VARAJÄSEN
Auli Mustikkamaa, pj	Markku Orpana
Meri Vähäkangas, vpj	Helena Isosalo (11.6.2018), Kaisa Savela
Juhani Nevala	Pauli Korpi-Tassi (1.3.2020). Maija Huuha
Sami Lepistö	Laura Markkinen (21.5.2018) Maria Sorvisto
Ahti Törmälä	Jani Gallén (9.12.2019). Markku Jylkkä
Aimo Piirainen	Maija Pihlaja (12.2.2018), Eija-Liisa Pokki (7.10.2019) Heikki Autio
Ulla Lehtikangas	Ilkka Pudas

Tarkastuslautakunnan jäsenten esteellisyydet:

- **Ulla Lehtikangas;** Liikuntalautakunnan jäsen
- **Juhani Nevala;** Peruspalvelukuntayhtymä Kallion yhtymähallituksen varajäsen, Ylivieskan Teollisuuskiinteistöt Oy:n hallituksen jäsen ja JEDUn valtuuston jäsen
- **Meri Vähäkangas;** Kirjasto- ja kulttuurilautakunnan varapuheenjohtaja, suhteellisten vaalien lautakunnan puheenjohtaja ja teknisen sekä sivistyslautakunnan varajäsen.
- **Aimo Piirainen;** Kirjasto- ja kulttuurilautakunnan jäsen.

Kuvassa Tarkastuslautakunnan kokoonpano 2020

Ylivieskan kaupungin hallinnon ja talouden tarkastuksen suorittamisesta valtuuston vuosien 2018-2022 toimikautta vastaavalta ajalta on tehty sopimus TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy:n kanssa tarjouksen mukaisilla ehdoilla ja hinnoilla.

Päävastuullisena tarkastajana sekä tarkastuslautakunnan sihteerinä on toiminut JHT, KHT Marko Paasovaara, TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy.

3.3. Toimintamuodot

Ylivieskan kaupungin tarkastuslautakunta on kokoontunut tilikauden 2020 aikana tavoitteiden arvioimiseen yhteensä 15 kertaa. Lautakunta kävi vierailulla Vestia Oy:ssä. Muut suunnitellut vierailut peruuntuivat koronapandemian vuoksi. Muita kaupungin ja konsernin toimintoja arvioitiin lautakunnan kokousten yhteydessä järjestetyissä kuulemistilaisuuksissa. Lautakunta on kokouksissaan kuulut eri hallintokuntien viranhaltijoiden ja lautakuntien katsauksia taloudesta, toiminnasta ja toiminnan kehittämisestä. Tarkastuslautakunta kuuli kattavasti myös henkilöstön edustajia.

Konserniin kuuluvista yhtiöstä kuultiin tytäryhtiöistä YTEK:ä, Teollisuuskiinteistöjä, Vuokra-asunnot Oy:tä. Lisäksi kuultiin kuntayhtymistä Peruspalvelukuntayhtymä Kalliota ja JEDUa. Osakkuusyhteisöistä kuultiin Kuntien Hetapalveluita. Muista kaupungin toimintaan liittyvistä kumppaneista kuultiin JOKI-ICT:tä ja Centriaa sekä konsernivalvonnan osalta kaupunginjohtajaa. Tarkastuslautakunta perustaa vuoden 2020 arviointikertomuksessa edellä mainituissa kuulemistilaisuuksissa ja katselmuksissa tehtyihin havaintoihin, kaupungin toimintakertomukseen ja valtuuston, hallituksen sekä lautakuntien pöytäkirjoihin ja muuhun viranhaltijoiden ja työntekijöiden tarkastuslautakunnalle toimittamaan materiaaliin ja kuntalaisilta saatuun palautteeseen. Arviointikertomuksen tueksi laadittiin arviointilomake, joka lähetettiin vastuuhenkilöille täytettäväksi ja palautettavaksi. Määräaikaan mennessä lomakkeen palautti 19 vastuuhenkilöä 30:stä. Lisäpyynnön jäl-

keen lomakkeen palautti 2 vastuuhenkilöä eli kokonaismäärä oli 21 kpl.

Tarkastuslautakunnan arviointityön painopistealueina vuonna 2020 olivat:

- tuottavuusohjelma
- talouden tasapainottaminen
- kuntastrategia
- kaupunginhallinto
- yhteiskunnallinen tilanne ja riskienhallinta

Arviointikertomuksessa painopistealueet on otettu tarkasteltaviksi osana taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden arviointia. Tarkastuslautakunta ottaa arvioinnissaan kantaa myös toimintojen tarkoituksenmukaisuuteen.

3.4. Muu toiminta

Tarkastuslautakunta on osallistunut yhteen tarkastuslautakunnan jäsenille suunnattuun koulutustilaisuuteen. Muut suunnitellut koulutukset peruuntuivat COVID-19 vuoksi.

Tarkastuslautakunnan tehtävien laajentumisessa olemme pyrkineet kehittämään omaa toimintaamme uusia vaatimuksia vastaaviksi. COVID-19 on vaikuttanut myös tarkastuslautakunnan toimintaan. Sähköistä kokoustamista jatkettiin ja osa lautakunnan jäsenistä on edelleen jatkanut osallistumista TEAM:sa kautta. Olosuhteet ja laitteiden toiminta ovat olleet haasteellisia, mutta olemme poikkeustilanteesta huolimatta saaneet arviointikertomuksen laadittua.

4. EDELLISEN VUODEN ARVIOINTIKERTOMUKSEN JOHDOSTA TEHDYT TOIMENPITEET

Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointikertomus ja siihen kirjatut havainnot ja esitykset kaupunginvaltuusto merkitsi tiedoksi 8.6.2020 ja päätti saattaa ne kaupunginhallitukselle toimenpiteitä varten. Lauta- ja johtokunnat käsitelivät huomiot ja suosituk-

set ja kaupunginhallitus antoi selvityksen valtuustolle tiedoksi 28.9.2020 ja joka käsiteltiin valtuuston kokouksessa 5.10.2019 §49. Havaintojen johdosta tehdyt toimenpiteet on merkitty tiedoksi myös tarkastuslautakunnan kokouksessa 16.10.2020.

Arvioinnin pääkysymyksenä oli, mitä vaikutuksia tarkastuslautakunnan vuoden 2019 arviointikertomuksessa esittämällä ohjeilla ja suosituksilla on ollut. Vaikutuksia arvioitiin selvittämällä, mihin suositusten mukaisesti toimenpiteisiin toimialoilla on ryhdytty vuonna 2020. Tarkastuslautakunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että tarkastuslautakunnan tehtävänä, kuten myös arvioinnissa tehtyjen huomioiden ja suositusten, on toimia koko kaupungin, mutta erityisesti hallinnon ja johdon tukena.

Tarkastuslautakunnan 2019 arviointikertomuksen suositusten mukaisesti toimenpiteisiin oli kaikilla toimialoilla ryhdytty joko osittain tai kokonaan. Myönteisiä vaikutuksia oli arviointijankkohtana havaittavissa kaikista suosituksista.

Kaupunginhallituksen antaman selvityksen perusteella toimenpiteisiin oli ryhdytty lähes kaikkien havaintojen osalta.

Tarkastuslautakunta esitti, että kaupunginhallituksen tulisi jatkossa edelleen terävöittää strategian toimeenpanoa ja toteutumista. Strategian tunnettuutta ja toimeenpanoa tulisi myös edelleen vahvistaa, jotta se ohjaisi aidosti kaupungin toimintaa.

Kaupunginhallitus on käynnistänyt strategian toimeenpanoon ja seurantaan liittyvät toimenpiteet. Kaupunginhallitus on 14.9.2020 §201 pyytänyt toimialoilta lausuntoja strategisten tavoitteiden toteutumisesta. Vuoden 2021 talousarviossa tulee jokaisen toimialan esittää omat arvionsa toimialaa koskevista pitkän aikavälin strategisista tavoitteista ja niiden toteuttamisesta. Tavoitteissa tulee huomioida koronavirusepidemian aiheuttama äkillinen muutos, joka vaikuttaa strategisten tavoitteiden toteutumiseen.

Tarkastuslautakunnan mielestä hallituksen tuli ryhtyä riittäviin toimenpiteisiin, joilla saadaan kaupungin talous tasapainoon lain edellyttämällä tavalla.

Kaupunginhallituksen vastauksen perusteella kaupunginhallitus tulee edelleen toteuttamaan tuottavuusohjelman toimenpiteitä, jotka ovat sen toimivallassa. Mm. henkilöstömenojen kasvua saatiin vuonna 2020 hidastettua lomautusten avulla.

Tarkastuslautakunta esitti huolensa sairauspoissaolojen suureen nousuun, mutta erityisesti työterveyshuollon toimivuuteen ja kustannuksiin liittyen.

Kaupunginhallituksen selvityksen perusteella Työterveyshuollon kanssa tehtävä yhteistyö ei ole toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Työterveyshuollon tarkoituksena on ollut uusia tietojärjestelmänsä syksyn 2020 aikana. Järjestelmän käyttöönoton jälkeen varhaisen tuen mallin toimivuuden ja tiedonkulun parantaminen työterveyshuollon ja Ylivieskan kaupungin välillä ovat tärkeimmät yhteistyön kehittämisprioriteetit työterveyshuollon kanssa. Peruspalvelukuntayhtymä Kallion kanssa on käyty keskustelua työterveyshuollon kustannuksista. Neuvotteluissa ei ole kuitenkaan saavutettu yhteistä näkemystä siitä, miten kustannuksia voitaisiin hillitä muutoin kuin työterveyshuollon tekemiä suoritteita vähentämällä.

Tarkastuslautakunta ehdotti, että valtuustolle tuotaisiin tiedoksi kaikki valtuutettujen tekemät aloitteet sekä kuntalaisaloitteet ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet vuosittain maaliskuun loppuun mennessä.

Hallintosäännössä on määritelty aloitteiden käsittelystä. Kaikkia valtuutettujen ja kuntalaisten tekemiä aloitteita ei tuoda valtuustolle tiedoksi, mutta tällaiselle menettelylle ei toisaalta ole estettä. Jo sen käyttöönotto olisi perusteltua lähidemokratian ja avoimuuden näkökulmasta.

Tarkastuslautakunta esitti valtuustolle, että vammais- ja vanhusneuvostojen sekä nuorisovaltuuston pöytäkirjat sekä toimintakertomukset tulisi laittaa julkisesti nähtäville.

Kaupunginhallituksen selvityksen mukaan neuvostojen ja nuorisovaltuuston esityslistat ja pöytäkirjat ovat julkisia asiakirjoja. Jo hallinnon avoimuuden vaatimuksen vuoksi niiden tulisi olla julkisesti saatavilla. Keskushallinto on selvityksen perusteella alkanut valmistelemaan esityslistojen ja pöytäkirjojen saattamista julkisesti saataville. Kaupunginhallitus ei kuitenkaan katsonut, että sillä olisi toimivalta määrätä neuvostoja tai nuorisovaltuustoa laatimaan sisäistä toimintakertomusta, vaan asia kuuluu vaikuttamistoimielinten oman harkinnan ja työjärjestyksen piiriin.

Hyvinvointikertomuksen laadinnan tärkeys nostettiin yhtenä asiana esille arviointikertomuksessa. Hyvinvointikertomuksen tulisi olla osa toiminnan ja talouden suunnittelua, joten sen laatimiseksi tulisi olla riittävät resurssit. Selvityksen perusteella hyvinvointikertomuksen laadinta on ollut ongelmallista, koska se koskee kaikkia toimialoja. Yhteisvalmistelu on ollut haastava prosessi, mistä syystä hyvin-

vointikertomusta ei ole saatu laadittua suunnitellussa aikataulussa. Valtuuston päätettyä hyvinvointilautakunnan ja hyvinvoinnin toimialan perustamisesta on kuitenkin odotettavissa, että hyvinvointikertomuksen laatiminen tehostuu vuoden 2021 aikana. Hyvinvointikertomuksen merkitys tulee entisestään korostumaan lähivuosien aikana, ja hyvinvoinnin toimialan perustaminen tulee edistämään hyvinvointiin liittyvien asioiden valmistelua ja käsittelyä.

Tarkastuslautakunnan huomiona oli, ettei toimintakertomuksessa oltu esitetty arviota PPKY Kallion toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta Ylivieskan kaupungin näkökulmasta. Myös Peruspalvelukuntayhtymä Kallion esittämät budjetit ja niiden ”pitävyys” ovat erittäin merkityksellisiä ja elintärkeitä koko kaupungin taloudelle.

Kaupunginhallituksen selvityksen perusteella se yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen, että toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen olisi tärkeää nostaa esiin Kallion toimintakertomuksessa. Kaupunginhallitus nostaa asian esiin Kallion kanssa käytävien neuvotteluiden yhteydessä, jotta toiminnalliset tavoitteet saataisiin vastaisuudessa julkisiksi ja läpinäkyviksi. Peruspalvelukuntayhtymä Kallio muodostaa merkittävimmät yksittäiset menoerät Ylivieskan kaupungissa. Kaupunginhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan näkemykseen, että Kallion budjetti on erittäin merkityksellinen ja elintärkeä Ylivieskan taloudelle.

Tarkastuslautakunta pyysi jatkossa esittämään tarkemmalla tasolla konsernivalvonnan toimenpiteet ja arviot koko konsernin kehityksen vaikutuksista kuntatalouteen. Toimintakertomuksesta tulisi ilmetä myös tiedot sii-

tä, miten edustajien ohjeistus toimii ja miten edustajien osaamista ja vaikuttamista konserneissa valvotaan ja seurataan. Tarkastuslautakunta näki lisäksi tärkeänä, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje sisältäisi myös ohjeet konserninäkökulmasta.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan osalta uuden ohjeen valmistelu on käynnistetty. Konsernivalvonnan rooli on korostunut viime vuosina. Siihen liittyvään raportointiin ja kehittämiseen on kiinnitettävä huomiota. Koronapandemia on kuitenkin vaikuttanut ohjeen valmistelun aikatauluun.

Tarkastuslautakunta esitti valtuustolle, että aloitettaisiin keskustelu Oy-mallin / oma organisaatio-mallin eduista ja haitoista elinkeinopalveluiden kehittämisessä.

Selvitystyö on tehty ja valtuusto on kaupunginhallituksen esityksestä päättänyt kokouksessaan 7.9.2020 § 37, että YTEK Oy:n elinkeinopalvelutoiminta siirretään kaupungin alaisuuteen.

Sivistyspalveluiden lautakunta antoi kattavan selvityksen kokonaistilanteesta. Selvityksestä ilmenee edelleen, että kaupungin yleinen kireä taloustilanne sekä positiivinen oppilasmäärän kasvu sekä muut sivistystoimen erityispiirteet aiheuttavat sen, että resurssit taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi eivät ole aina riittäviä.

Tarkastuslautakunta esittää lämpimät kiitokset vastineita antaneille tahoille siitä, että toimenpiteisiin oli ryhdytty kattavasti ja vaikuttavasti ottaen huomioon koronapandemian aiheuttamat poikkeusolot.

5. STRATEGISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Kuntalain 37§ mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista.

Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon:

- 1) Kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen;
- 2) Palvelujen järjestäminen ja tuottaminen;
- 3) Kunnan tehtäviä koskeissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet;
- 4) Omistajapolitiikka;
- 5) Henkilöstöpolitiikka;
- 6) Kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet;
- 7) Elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Vuoden 2020 tilinpäätöksessä ei ole arvioituna strategisten tavoitteiden toteutumista, joten niiden arviointi on myös tarkastuslautakuntana haasteellista. Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että Ylivieskan kaupungin tilinpäätöksessä tulisi näkyä yhteenveto strategian toteutumisesta.

Eri hallintokunnilta kaupunginhallitus on pyytänyt strategian toteutumista koskevat selonteot 12.10.2020 mennessä. Kaupunginhallitus ei ole arviointikertomuksen laadintaan mennessä käsitellyt vastauksia.

Tarkastuslautakunta ei ole täten voinut arvioida kokonaistavoitteiden toteutumista. Strategisten tavoitteiden arviointi on voitu tehdä osittain eri hallintokunnilta saatujen selvitysten perusteella. Hallintokunnat ovat kiittävästi antaneet arvionsa kaupunginhallituksen asettamaan määräaikaan mennessä.

5.1. Ylivieska- Kasvun kaupunki strategia

Näin toteutamme kuntastrategiaa...

Kuntastrategian ottamisesta huomioon kunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisessa säädetään 110 §:ssä. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Kaupungin uuden Ylivieska- kasvun kaupunki strategian jalkauttaminen eri hallintokuntiin on käynnistetty ja sitä seurataan ja päivitetään. Mittarit eivät kuitenkaan vastaa täysin eri hallintokuntien tarpeita.

Tilinpäätöksessä strategiset tavoitteet on eri hallintokuntien osalta joltain osin käsitelty. Kuitenkin kolme strategista näkökulmaa; Liikkeestä elinvoimaa, Koulutuksesta osaamista ja Palveluista hyvinvointia puuttuvat tavoitteiden toteutumisen arvioinnista. Näkökulmia ja mittareita ei ole tuotu osaksi tilinpäätöstä, joka vaikeuttaa strategista arviointia. Tavoitteiden toteutumisen arvioinnin lähtökohtana ovat olleet edelleen asiakasnäkökulma, talousnäkökulma, prosessit ja rakenteet näkökulma sekä henkilöstönäkökulma.

Tarkastuslautakunta toivoisi, että tavoitteiden asettaminen ja niiden arviointi tulisi selkeämmin linkittää hyväksytyyn kaupunkistrategiaan ja sen sisältämiin mittareihin.

5.2. Kysely kaupunkistrategian toteutumisesta

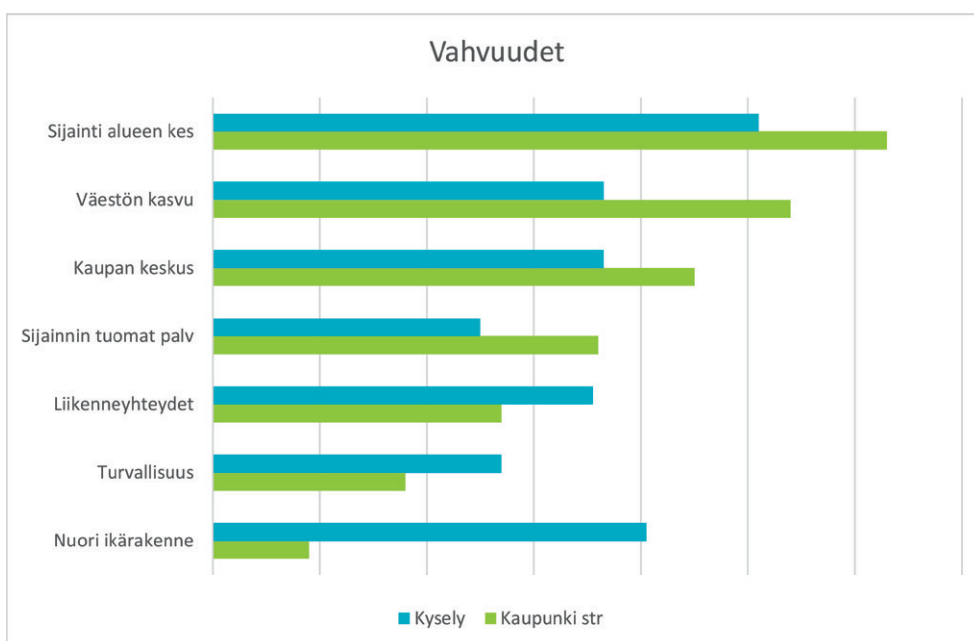
Tarkastuslautakunta suoritti hallintokunnille ja avainviranhaltijoille kyselyn kaupunkistrategiasta. Siinä pyrittiin selvittämään strategian painotusarvoja eri hallintokuntien ja esimiesasemassa olevien henkilöiden kesken. Kysely lähetettiin 30 henkilölle/hallintokunnalle ja vastauksia saatiin 21 kpl. Vastausprosenttia voidaan pitää tyydyttävänä.

Kysely muodostui kahdesta osa-alueesta

1. Sanalliset kommentit kaupunkistrategian painopistealueisiin
2. Taulukkoperusteinen arviointi ja vastaajan oma käsitys painotuksista.

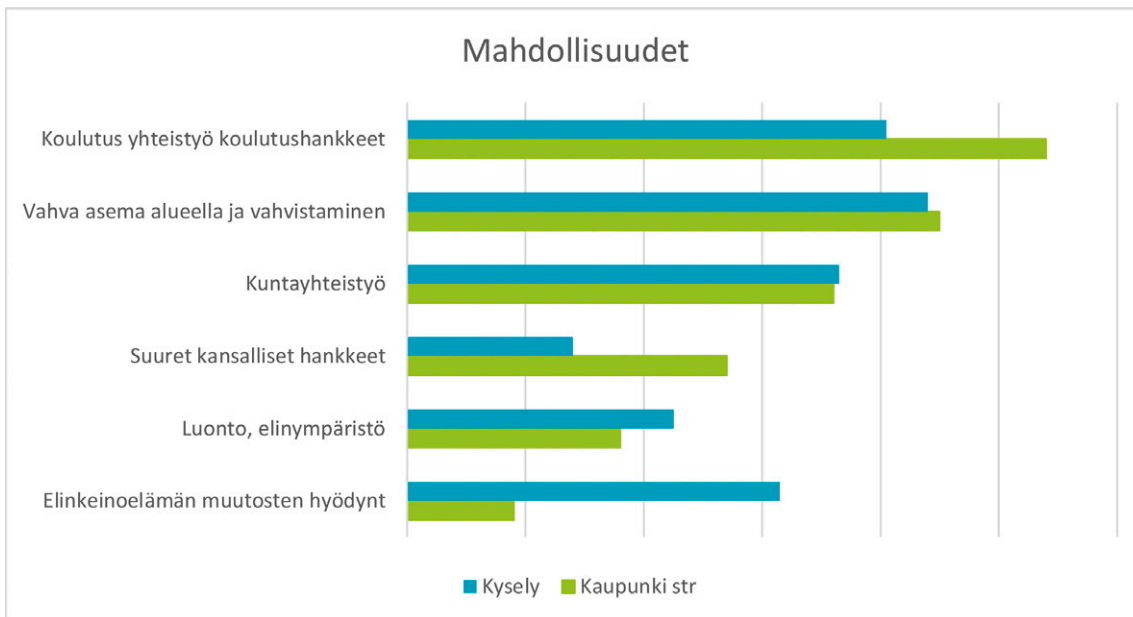
Analysoinnissa vastauksia arvioitiin kokonaisuutena, vain perusopetus pystyttiin erottamaan omaksi arviointialueeksi (yli 5 henkilöä). Raportissa sanallisena osuus ”Strategia toiminnan ja arvioinnin pohjana”, graafisena osuutena 4-kenttäanalyysi ja ”Ylivieska -Kasvun kaupunki” kuntastrategian toteutus ”liikkeestä elinvoimaa”, ”koulutuksesta osaamista” ja ”palveluista hyvinvointia”. Kyselystä saadut sanalliset vastaukset on sisällytetty arviointikertomuksen arviointikohteiden tekstiosioihin.

5.2.1 Nelikenttäanalyysi

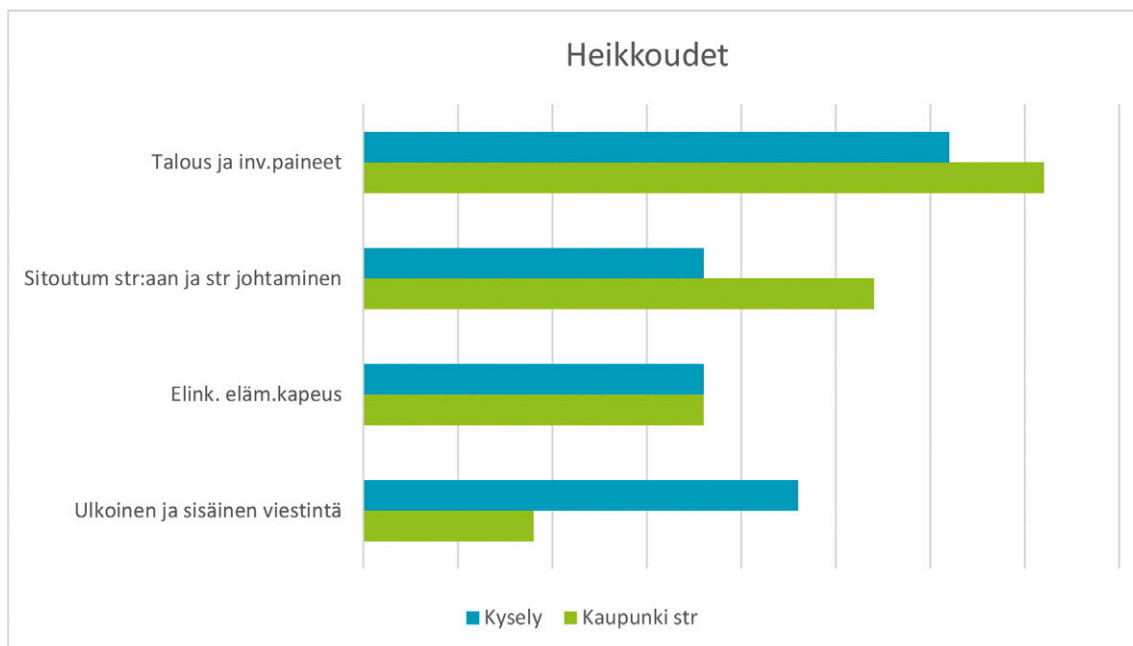
Huomiot

Vastaajat katsoivat "nuoren ikärakeenteen" olevan vahvuuksissa lähes "sijainti alueen keskuksena" tasolla. "Liikenneyhteydet" saivat samantasoisen huomion kuin "kaupan keskus" ja "väestön kasvu".

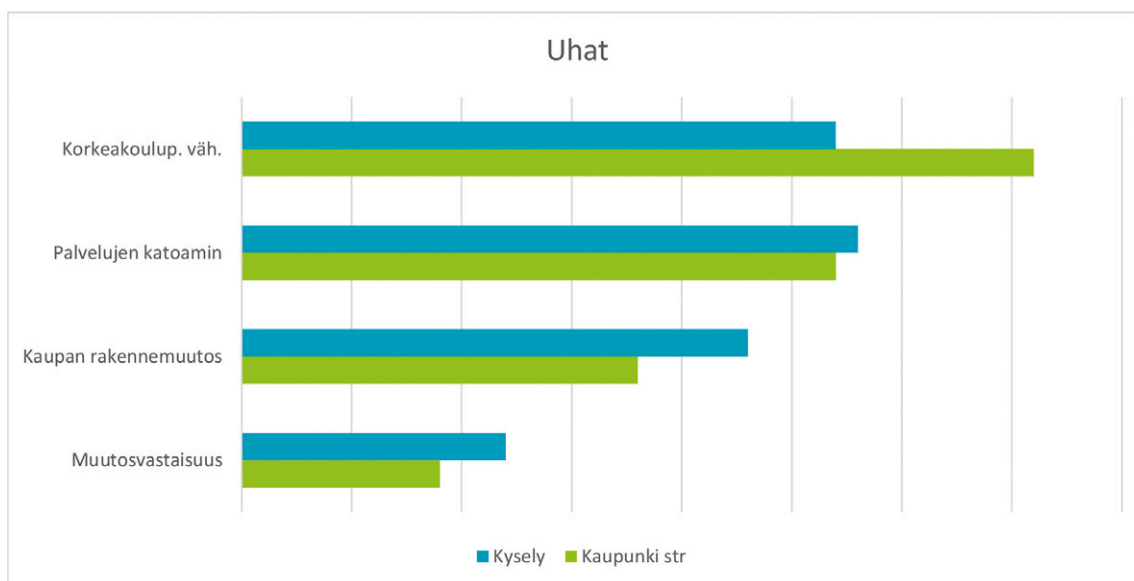
Huomiot

"Alueen vahva asema" nousi ohi "koulutusyhteistyön ja koulutushankkeet", myös "kuntayhteistyö" oli lähes samoilla painoarvoilla edellisten kanssa. "Elinkeinoelämän muutosten hyödyntäminen" nähtiin myös kärkikastiin kuuluvana. Tässä osiossa merkittävän vähälle huomiolle jäi "suuret kansalliset hankkeet" ja "luonto, elinympäristö".

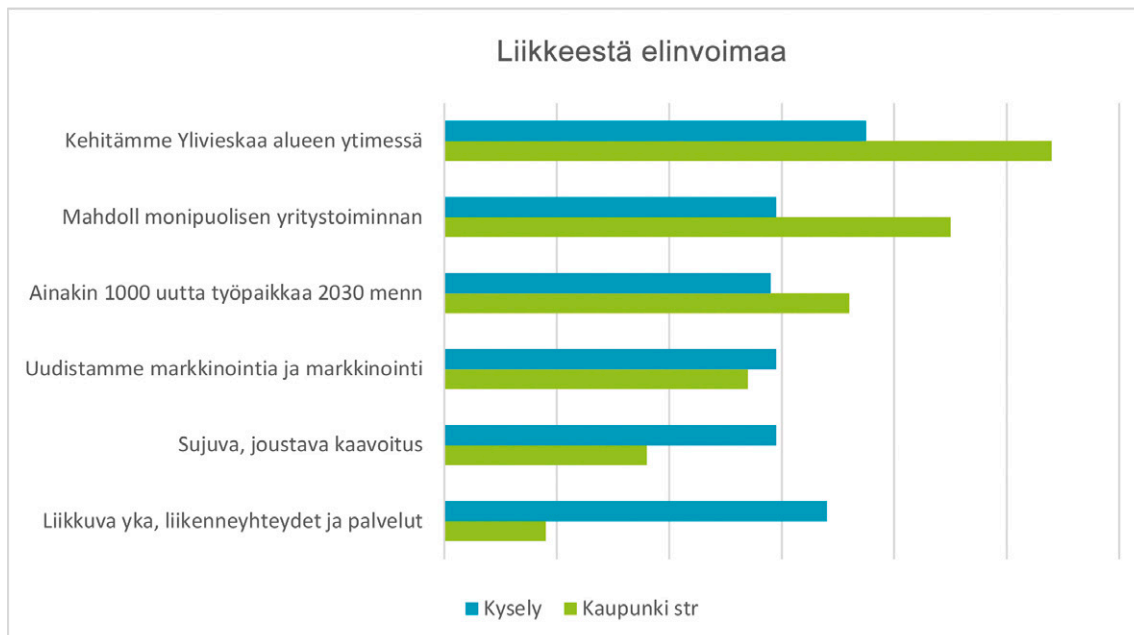
Huomiot

Heikkoudet-osiossa tunnistettiin "talous- ja investointipaineet" selvästi merkittävimmäksi", mutta poikkeavasti "ulkoinen- ja sisäinen viestintä" nousi toiseksi ennen "strategiaa" ja "elinkeinoelämän kapeutta".

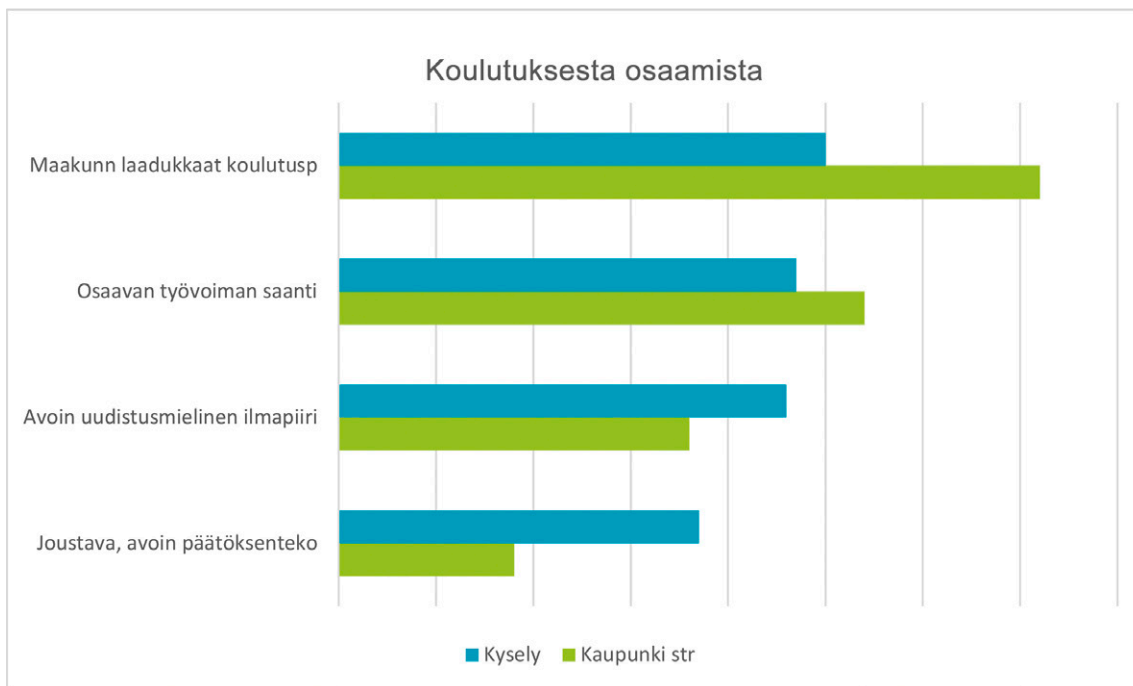
Huomiot

"Uhat"-osiossa ne tunnistettiin hyvin samanlaisiksi kuin mitä ne itse kaupunki strategiassakin ovat.

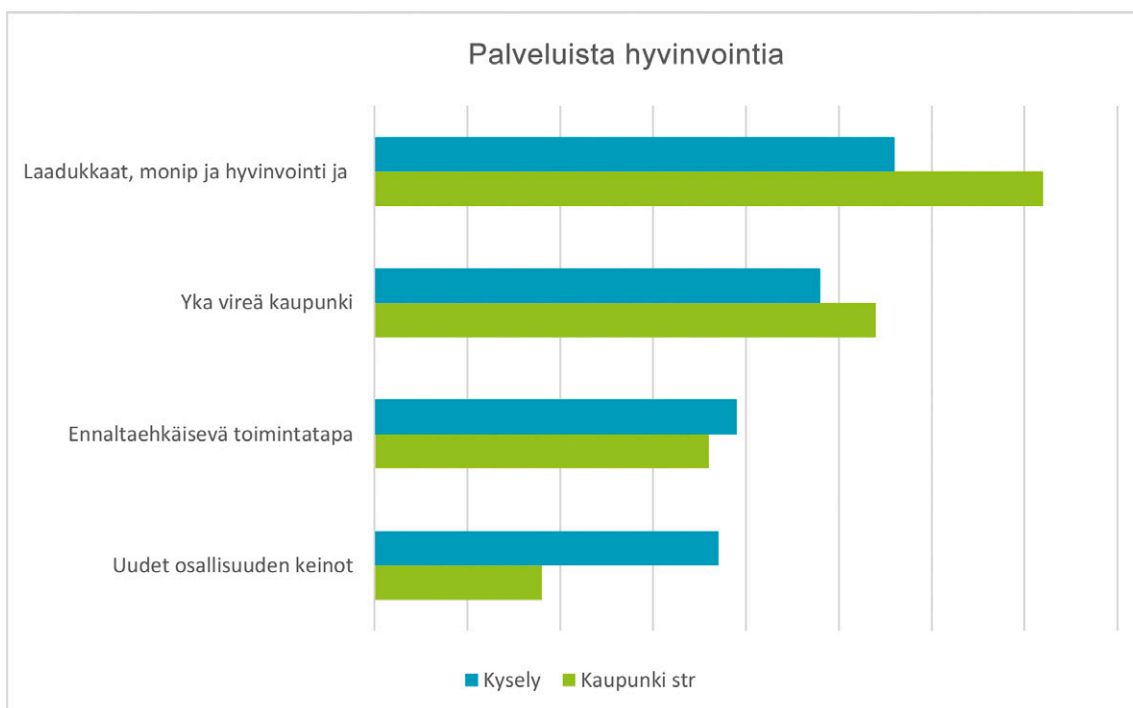
Huomiot

"Keskusasema", "elinkeinotoiminta" ja "uusmarkkinointi" olivat lähes samanarvoisia, sen sijaan "kaavoitus" ja "liikenneyhteydet ja palvelujen saatavuus" saivat peruskaupunkistrategiaa enemmän painoarvoa. Liikenneyhteydet ja palvelujen saatavuus nousi vastauksissa jopa toiselle sijalle.

Kommentit

"Koulutuspalvelut", "osaava työvoima" ja "avoin uudistusmyönteinen ilmapiiri" olivat lähes tasavertaisia. "Päätöksenteon" avoimuus sain lähes samantasoinen arvioinnin.

Kommentit

"Laadukkaat, monipuoliset hyvinvoinnin ja terveyden edistämispalvelut" olivat odotetusti myös kyselyssä kärkisijalla, joskin sen pisteitä olivat jonkin verran siirtynyt myös "vireään kaupunkiin" ja "ennaltaehkäisevään toimintaan". "Uudet osallisuuden keinot" myös huomioitiin.

Tarkastuslautakunta toivoisi, että tavoitteiden asettaminen ja niiden arviointi tulisi selkeämmin linkittää hyväksytyyn kaupunkistrategiaan ja sen sisältämiin mittareihin.

6. TOIMINNALLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

6.1. Sivistystoimi ja sen alaiset toimet

Yleisellä tasolla taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet kaikissa yksiköissä. Oppilasmäärän kasvuun ei ole koettu varautuneen taloudellisesti riittävästi. Esimerkiksi kirjamäärärahat ja opettajien koulutusmäärärahat ovat olleet riittämättömät. Koronapandemia on näkynyt kansalais- ja musiikkiopiston toiminnassa vähentyneillä tuloilla. Kuitenkin korona-avustus on kompensoinut kokonaistilannetta. Myös kulttuuripalveluissa korona on vaikuttanut toimintaan suuresti. Vuonna 2020 on pysytty kuitenkin talouden raameissa.

6.1.1 Varhaiskasvatuspalvelut

Ylivieska jatkaa edelleen varhaiskasvatuksen osalta kasvun polulla. Kuitenkin nyt korona on aiheuttanut useita ongelmia, joista varhaiskasvatus on selvinnyt kohtuullisen hyvin. Se on vaatinut henkilökunnalta venymistä ja joustamista sekä yhteistyökykyä. Varhaiskasvatukselle on valmistunut laajennettu Hakalahden päiväkoti ja myös Simonpuiston päiväkotiä on peruskorjattu ja laajennettu.

Varhaiskasvatuksen osalta muutoksia toimintaan toi myös lainsäädännön muuttuminen 1.8.2020, jolloin ryhmäkokoja pienennettiin yli 3-vuotiaiden päiväkotiryhmissä ja subjektiivinen varhaiskasvatusrajaus poistui.

COVID-19 aiheutti haasteita varhaiskasvatustoiminnalle, mutta henkilökunnan joustavuus ja selkeät ohjeistukset tuottivat poikkeus-tilanteesta huolimatta asiakkaille laadukkaat ja toimivat palvelut. Tavoitteisiin päästiin kuitenkin keskeisimmiltä osin. Eniten COVID-19 sekä lomautukset vaikuttivat henkilöstöä koskevien tavoitteiden toteutumiseen. Henkilöstön osalta saatiin kuitenkin laadittua kehittämissuunnitelma. Taloudelliset tavoitteet saavutettiin hyvin ja tilinpäätös toteutui muutettua talousarviota n. 800 000 euroa positiivisemmin.

Valtuustokauden aikana varhaiskasvatuspalveluiden muutokset ja lasten lukumäärän lisääntyminen sekä tilakysymykset ovat asettaneet haasteita. Palveluiden sekä tilojen järjestämiseksi on tehty suunnitelmat ja ne ovat toteutuneet kauden aikana hyvin. Uudet ja osin remontoituvat tilat antavat nyt niin taloudellisesti kuin toiminnallisesti hyvät lähtökohdat laadukkaiden varhaiskasvatuspalveluiden tuottamiselle.

6.1.2 Perusopetus

Perusopetuksessa COVID 19 aiheutti merkittäviä haasteita toimintaan ja opetusjärjestelyihin vuonna 2020. Lähiopetusta pystyttiin järjestämään osalle, suurin osa oli kuitenkin etäopetuksessa. Digiloikka perusopetuksessa oli suuri ja sitä varten perustettiin oma työryhmä, jotta digiopetus pystyttiin paremmin toteuttamaan.

Kaupungin päätös henkilöstön lomautuksista koettiin erityisesti perusopetuksen osalta varsin haasteellisiksi. Lomautukset vaikuttivat niin henkilöstöön kuin koko koulu yhteisöön kuormittavana. Koulutyössä ilmeni herkemmin häiriöitä ja mieliala on ollut yleisesti matala. Kokonaistilanne huomioon ottaen on vaikea arvioida kuinka paljon nämä ovat vaikuttaneet oppimistuloksiin ja kouluhyvinvointiin. Lisäksi runsaat poissaolot lisäsivät jaksamisongelmia, koska sijais- ja opetusjärjestelyt vaativat runsaasti voimavaroja. Poikkeusjärjestelyistä on kuitenkin pystytty suoriutumaan hyvin.

Eryteisesti perusopetuksessa näyttäytyy rekrytointivaikeudet erityisosaajista, kuten erityisopettajista, psykologeista ja pätevistä sijaisopettajista. Tämä tulee olemaan tulevaisuudessa entistä enemmän haasteena perusopetuksessa, kun oppivelvollisuuden laajentaminen toiselle asteelle saattaa viedä yhä enemmän erityisosaajia toisen asteen opetukseen.

Merkittävää on, että Ylivieskan nuorisopalvelut ovat saaneet hankerahaa, jonka tarkoituk-

sena on monipuolistaa oppilaiden tukea yläkoululla.

Ylivieskan kaupungin perusopetuksen oppilasmäärää tarkasteltaessa on huomioitava, että vaikka oppilasmäärä on ollut kasvussa, tulee se ennusteen mukaan laskemaan 2024 alkaen. Kouluverkkotarkastelu tuleekin tarkastuslautakunnan mielestä aloittaa hyvissä ajoin.

Valtuustokauden aikana erityisesti perusopetuksen realistinen talousarvio on saatu nyt lähemmäs toteutuneita kustannuksia. Tarkastuslautakunnan mielestä jatkossakin kannattaa kiinnittää huomiota realistisen talousarvion laatimiseen ja hyväksymiseen

6.1.3 Lukio

Ylivieskan lukion oppilasmäärä on tasaantunut. Kiinnostavuuden lisäämiseksi mm. markkinointia ja opetustoiminnan kehittämistä pidetään tärkeänä. Ylivieskan kaupunginhallitus nimesi 8/2020 työryhmän, jonka tehtävänä on edistää yhdistelmätyöryhmien suorittamista. Työryhmän työ on valmistunut 2/2021. Tulevaisuudessa lukion ja koko sivistystoimen suunnitteluun ja toimintaan saattaa vaikuttaa opetusvelvollisuuden laajentuminen toiselle asteelle.

6.1.4 Kirjastopalvelut

Kirjastopalvelu on lakisääteinen peruspalvelu sekä osa hyvinvointi-, oppimis- ja kulttuuripalveluja. Vuosi alkoi sekä pääkirjastossa että kirjastoautossa hyvin ja lainaukset sekä käyntimäärät olivat edellisvuotta vilkkaampia. Maaliskuussa poikkeuksellisen koronapandemian sulku- ja rajoitustoimien takia vuoden 2020 asetettuja toiminnallisia tavoitteita ei saavutettu. Lainausmäärät vähenivät noin 15 % ja kävijämäärät noin 20 % edellisvuodesta. Tapahtumia tai käyttäjäkoulutuksia ei voitu järjestää juuri lainkaan helmikuun jälkeen eikä tiloja voitu tarjota kansalaistoimintaan tavoitteiden ja kirjastolain mukaisesti.

Sen sijaan verkkokäynnit ja digitaalisten e-aineistojen käyttö lisääntyivät edellisvuodesta ja kirjasto kasvatti myös e-aineistotarjontaa. Asiakaspalautteista kävi ilmi että, kirjaston avautuminen koronasulun jälkeen sai asiakkaat aktivoitumaan ja palvelujen tärkeys hyvinvoinnin kannalta ymmärrettiin. Naapurikirjastojen yhteistyötä kehitettiin edelleen ja päätös uuden Joki-kirjastoryhmän

toiminnan aloittamisesta on tehty. Yhtenäinen palvelukulttuuri, seutukuljetukset, yhteiset tietojärjestelmät sekä hankintayhteistyö jatkuivat. Kirjaston toimintaa kehitettiin myös hankerahoituksella.

Taloudelliset tavoitteet toteutuivat 2020. Kirjastopalveluissa käytettiin talousarvion mukaisista määrärahoista 96,4 %. Säästöä syntyi henkilöstökuluissa johtuen palkattomista työnkeskeytyksistä kevään koronasulun aikana sekä tuottavuusohjelman mukaisista lomautuksista. Etäkoulutukset ja kokoukset sekä etätö olivat osa henkilökunnan arkea.

Valtuustokaudella 2017-2020 kirjaston toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet koronavuotta lukuun ottamatta hyvin. Asukaslukuun suhteutettu lainausmäärä on maan keskiarvoa korkeampi. Fyysisten käyntien määrä on laskenut, mutta verkkokäyntien määrä ja digitaalisten palvelujen käyttö on lisääntynyt. Valtuustokauden aikana kirjaston toimintakulut eivät ole pääomavuokralta korotettuja tilakustannuksia lukuun ottamatta kasvaneet vuotuisia palkankorotuksia enemmän. Tavoitteeksi asetettu Pohjois-Pohjanmaan keskiarvo toimintakuluissa on jäänyt saavuttamatta, mutta lainausluvuissa keskiarvo on ylitetty.

Valtuustokauden aikana kirjaston ikääntyneitä ja liian pieniä tiloja koskeva ongelma on tunnistettu. Kirjastotilojen uudistaminen on merkittynä useamman vuoden taloussuunnitelmissa, mutta toteutus on siirtynyt vuosi vuodelta. Kirjastoauto on vuodelta 2004 ja on jo iäkäs, mutta päätöksiä auton uusimisesta ei valtuustokaudella ole tehty.

6.1.5 Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalvelu on lakisääteinen peruspalvelu sekä osa kunnan hyvinvointi-, oppimis- ja kulttuuripalveluita.

Vuoden 2020 toteuma oli hyvin erilainen aikaisempiin vuosiin verrattuna. Kulttuurikeskus Akustiikan toiminta kärsi suuresti koronan vaikutuksista. Tapahtumat siirrettiin seuraavalle vuodelle tai peruttiin kokonaan. Kotiseutumuseo Puuhkalan ja Helaalan Myllyn kesätoiminnot pidettiin kaupunginhallituksen päätöksellä suljettuna.

Etätapahtumia varten hankittiin streamaus-valmiuksilla olevaa kalustoa, mikä osoittautui toimivaksi. Yleisesti kävijä- ja tapahtumamäärällä laskettavat tilastolliset

tavoitteet eivät toteutuneet, vaikka uusia toimintatapoja otettiin käytäntöön. Taloudellisesti vuosi oli kuitenkin tasapainossa, koska työntekijöiden työneston ja YT-neuvotteluiden tuloksena henkilöstökuluihin tuli säästöä. Säästöjä tuli myös kulttuuripalveluiden henkilökunnan työskennellessä osittain muissa hallintokunnissa syyskaudella 2020.

Valtuustokaudella 2017-2020 Kulttuuripalveluiden toimintaa on kehitetty pitkäjänteisesti. Tavoitteena on ollut toiminnan kehittäminen kaupungin omana toimintana. Kulttuuripalvelut tuovat maakunnallista ja valtakunnallista näkyvyyttä. Se tuo myös merkittävää taloudellista hyötyä paikalliselle elinkeinoelämälle ja toimii Ylivieskan kaupungin imagon ja tunnettuuden rakentajana.

Lakisääteistä muuta kulttuuritoimintaa hyvinvoinnin ja elämysten sekä saavutettavuuden lisäämiseksi on kehitetty ja tapahtumia monipuolistettu entistä enemmän matalan kynnyksen kulttuuritapahtumiksi.

Tuottavuusohjelman mukaisia toimenpiteitä on tehty. Henkilökunnan monipuolista osaamista ja työvuorosuunnittelua on hyödynnetty, mikä näkyy säästöinä tarkasteltaessa eri vuosia keskenään. Myös hankehakemuksia on tehty enemmän ulkopuolisen rahoituksen saamiseksi.

Kokonaisuudessaan Kulttuuripalveluiden toiminta on kehittynyt ja laajentunut. Yhä useampia ihmisiä on tavoitettu ja tarjottu heille oman terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen palveluja. Tulostavoite on korkea verrattuna verokkikuntiin ja poikkeaa edelleen muiden kaupungin hallintokuntien tulostavoitteista.

6.1.6 Liikuntapalvelut

Liikuntapalveluissa alkuvuosi 2020 toteutui suunnitelmien mukaisesti. COVID-19 aiheutti maaliskuusta alkaen useiden toimintojen pysäyttämistä tai muutoksia niiden toteuttamiseen. Toimintaa järjestettiin matalan kynnyksen palveluina ja soveltavana liikuntana paljolti ulkoliikuntana. Liikuntapalveluiden henkilöstöä siirrettiin avustaviin tehtäviin ruoka- ja puhdistuspalveluihin.

Valtuustokauden aikana liikuntapalvelut on pystynyt järjestämään monipuolista ja kunta-laisten terveyttä ja hyvinvointia lisääviä palveluja.

6.1.7 Kansalaisopisto

Vuonna 2020 toiminnalliset tavoitteet toteutuvat koronatilanteesta huolimatta kohtuullisesti ja taloustilannetta auttoi myös opiston saama koronakorvaus. Kansalaisopiston toiminta alkoi vilkkaasti tammikuussa, mutta maaliskuussa 2020 alkaneen pahenevan koronatilanteen takia opistotoiminta keskeytyi ja opetustilat suljettiin, mikä jatkui koko kevätlukukauden ajan. Henkilöstön ripeän toiminnan seurauksena monta kurssia saatiin kuitenkin muutettua etäopetuksiksi. Osa opetuksista jouduttiin kuitenkin keskeyttämään etäopetuksessa tarvittavien välineiden tai laitteiden puuttuessa. Myös henkilöstön koulutukset siirtyivät etäkoulutuksiksi.

Syyslukukaudella lähiopetus oli sallittua, vaikkakin tiukoin turvatoimin ja opetustiloissa tuli noudattaa tarkoin THL:n, OPH:n ja AVI:n antamia ohjeistuksia. Syyslukukausi käynnistyi epävarmoissa merkeissä, mikä näyttäytyi ikäihmisten ja riskiryhmäläisten kursseille ilmoittautumisten varovaisuutena ja vähentymisenä. Osa kursseista jouduttiin siirtämään ja jopa perumaan. Koronatilanteen huonontuessa, opiston lähiopetus ryhmissä jouduttiin jälleen lopettamaan ja sulku jatkui vuoden loppuun asti.

Sulun aikana opetusta voitiin antaa ainoastaan etä- tai yksilöopetuksena. Merkittävin negatiivinen vaikutus toiminnalle oli teatteriryhmien, kuorojen sekä orkesterien näytöntöjen ja esiintymisten peruuntuminen. Muutama kuorojen ja orkesterien konsertteja toteutettiin virtuaalisena.

Toiminnan markkinointi siirtyi suurelta osin someen ja täsmämarkkinointiin, joka toi säästöjä toimintakuluihin.

Opisto oli mukana Digittää- ja Digikärpäsen puremat sekä Ketterä- ja Puolen Suomen Tekijät Parantamassa Suunnitelmallisesti Taideosaamista -hankkeissa, joiden myötä on saatu ilmaisia laadukkaita koulutuksia mm.

digitaidoista, etäopetuksesta, taiteen perusopetuksesta.

Valtuustokauden 2017-2020 osalta kansalaisopiston toiminta on ollut kustannustehokasta ja tarkoituksenmukaista. Poikkeuksena oli vuosi 2020, COVID-19 vaikeutti toimintaa monella tavalla.

Toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet kuitenkin kohtuullisen hyvin. Huomion arvoista on että, OAJ valitsi Ylivieskan seudun kansalaisopiston Vuoden 2019 oppilaitokseksi. Tuottavuusohjelman mukaisina toimenpiteinä toimistopalvelut ovat siirtyneet Origosta kaupungintalolle.

Kansalaisopiston näkökulmasta strategiasta on haastava löytää lähtökohtia ja mittareita toiminnan tavoitteiden asettelulle ja arvioinnille. Tavoitteet on asetettu oman toiminnan lähtökohdista ja tavoitteet on saavutettu kohtuullisen hyvin.

6.1.8 Musiikkiopisto

COVID-19 aiheuttamat muutokset leimasivat vahvasti vuoden 2020 toimintaa. Musiikkiopiston 2020 toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet kokonaistarkasteltuna kuitenkin kohtuullisen hyvin. Toiminnan näkyvyys ja musiikillisten elämysten tarjoaminen eri kohderyhmille ja opetussuunnitelman edellyttämän jatkuvan arvioinnin kehittämisen tavoitteet eivät koronavuonna kuitenkaan toteutuneet.

Taloudellisesti vuosi toteutui koronan ja lomautusten aiheuttamasta maksutuottojen vajeesta huolimatta kohtuullisen hyvin. Nettomenot jäivät myös ennakoitua pienemmiksi. Musiikkiopisto sai erillisen valtion koronatuen, jolla hankittiin etäopetusvälineitä ja kompensoitiin etäopetusajan vuokratuloja.

Koronan takia toiminta siirrettiin maaliskuussa etäopetukseen, joka jatkui koko kevätlukukauden ajan. Syyslukukaudella päästiin joiltakin osin palaamaan takaisin lähiopetukseen. Pääsykokeet siirrettiin elokuuhun, hakijoita oli 116 ja heistä 74 (n. 64%) sai oppilaspaikan. Kokonaisoppilasmäärä pysyi samalla tasolla edellisvuoteen verrattuna.

Tapahtumien järjestäminen ja toiminnan näkyvyys kärsi koronan takia. Alkuvuoden konsertit ja esiintymiset pystyttiin kuitenkin toteuttamaan normaalisti. Syyslukukauden konsertteja toteutettiin mm. soittajaisi-

na ja opettajien omina luokkakonsertteina, joissa osallistuja- ja yleisömäärää rajoitettiin kulloinkin voimassa olevien suositusten mukaisesti. Musiikkileikkikoulun kevät- ja joulujuhlat toteutettiin videolähetyksinä. Kahden viikon opetustunnit jäivät pitämättä Ylivieskan kaupungin henkilöstön lomautusten takia ja toteutunut tuntimäärä jäi näin ollen ennakoitua alhaisemmaksi.

Valtuustokauden 2017-2020 osalta tavoitteet on saavutettu koronavuotta 2020 lukuun ottamatta. Tavoitteena ollut oppilasmäärän ylläpitäminen ja oppilasmaksutuottojen turvaaminen on onnistunut kohtuullisen hyvin. Talous on pysynyt talousarvioiden raameissa.

Hallintohenkilöstön siirtyminen Origosta kaupungintalolle on toteutunut vuoden 2020 alussa tuottavuusohjelman mukaisesti ja toimistopalvelujen uudelleenorganisointi on käynnistynyt.

Ylikunnallisena toimijana musiikkiopiston näkökulmasta kaupungin strategiasta on ollut haastavaa löytää lähtökohtia ja mittareita toiminnan tavoitteiden asetteluun ja arviointiin. Tavoitteita oli mm. tiedonkulun ja tiedottamisen kehittäminen osana palvelujen kehittämistä ja osallisuuden keinojen lisäämistä. Lisäksi tavoitteena oli strategiaan liittyen elämysten tarjoaminen osana vireää Ylivieskaa, sekä hyvinvoiva ja ammattitaitoinen henkilöstö osana "koulutuksesta osaamista". Strategian näkökulmasta tavoitteet on saavutettu ja uusia kanavia toiminnan toteuttamiseksi on löydetty.

6.1.9 Nuorisopalvelut

Ylivieskan nuorisopalvelut tuottaa monipuolisia ja kattavia sekä tarkoituksenmukaisia palveluja nuorille. COVID-19 asetti huomattavia rajoitteita toiminnalle, mutta uusia toimintatapoja ja -kanavia etsittiin tehokkaasti. COVID-19:sta huolimatta nuorisopalvelut tavoittivat suuren määrän nuoria. Toiminnallisiin ja taloudellisiin tavoitteet kuitenkin saavutettiin vuoden aikana poikkeustilanteesta huolimatta hyvin, kuten myös koko valtuustokauden aikana. Edelleen nuorisopalveluiden toimintaan vaikuttavat puutteelliset / huonokuntoiset tilat. COVID-19 tullee aiheuttamaan palvelutarpeen kasvua erityisesti nuorisopalveluissa ja sen vuoksi tarkastuslautakunta näkee, että riittävät, asianmukaiset tilat tulisi järjestää mitä pikimmiten kuten myös riittävät resurssit toiminnan järjestämiseen ja tehostamiseen.

Kuntien yksi tärkeimmistä tehtävistä on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja Ylivieskassa nämä palvelut on järjestetty kattavasti. Tarkastuslautakunta näkee, että Ylivieskassa hyvinvointipalvelut ovat nyt hyvällä tasolla ja palveluille tulee turvata riittävät resurssit, jotta ne voivat toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään.

7. TEKNISET PALVELUT

Taloudelliset tavoitteet ovat kaiken kaikkiaan toteutuneet. Ainoastaan ruokapalveluissa on tullut 15 % kustannusnousu uusien kohteiden vuoksi. COVID-19 on vaikuttanut etenkin kaavoituspuolella asuntojen ja tonttien tarjontaan liittyviin asioihin. Tuottavuutta on parannettu sisäisillä järjestelyillä.

7.1. Maankäyttöyksikön toiminta

Maankäyttö- ja kaavoitus on pystynyt hankkimaan "raakamaata" tyydyttävästi ja näin takaamaan järkevän kaavoituksen ja tontti-

tarjonnan, myös jatkossa. Uusia kaavoitusalueita on saatu eteenpäin koulurakentamisen myötä ns. Taanilan alueella ja "uuden liikekeskuksen" muodostaminen on mahdollista. Myös Kiviojan alueella vetovoimaisen jokiranta-asuinalueen kaavoitus ja kunnallistekniikan rakentaminen on edennyt. Lisäksi ns. asemanseutu on pitkän hiljaisen vaiheen jälkeen nytkähtänyt eteenpäin, joskin lopulliset päätökset siirtyvät vielä seuraavalle valtuustokaudelle. Kuitenkin aseman alueen kaavoitusluonnoksessa on luotu selkeä polku, jota voidaan nyt edetä.

7.2. Tilapalveluyksikön toiminta

Tilapalveluiden tehtäviin kuuluu kaupungin kiinteistöjen rakentaminen, ylläpito ja vuokraus eri hallintokuntien käyttöön. Tilapalveluilla oli vuonna 2020 isoja rakennushankkeita, kuten Taanilan ja Kaisaniemen koulut sekä Simonpuiston päiväkotit. Siirtotilamäärät sekä niiden kustannukset ovat olleet jo pitkään erittäin korkeat. Vuoden 2020 siirtotilakustannukset olivat 1 133 795 euroa.

Tilapalveluissa on otettu käyttöön huoltokirjat kaikissa rakennuksissa, joka myös edesauttaa ennakoitavuutta korjaustarpeeseen sekä vähentää näin osaltaan siirtotilojen tarvetta. Lisäksi kiinteistöhuoltomestari aloitti toimensaan syksyllä 2020.

Toiminnalliset tavoitteet on saavutettu tilapalveluissa hyvin ja mm. kiinteistöstrategian laadinta on käynnistymässä. Sen sijaan taloudelliset tavoitteet jäivät saavuttamatta, talousarvion mukainen ylitys oli 758 702€.

Tarkastuslautakunta näkee merkittävänä, että toteutetut tai toteutumassa olevat rakennushankkeet vähentävät siirtotilojen määrää ja niistä aiheutuvia kustannuksia.

7.3. Kuntatekniikan yksikön toiminta

Kuntatekniikan yksikössä keskustan katujen peruskorjaus jatkui v. 2020 Kauppakadulla ja Rautatienkadulla, joilla parannettiin keskustan liikenneturvallisuutta ja kaupungin ilmettä. Kurulan alueelle jatkettiin omakotitaloalueen katuverkoston rakentamista. Lisäksi Taanilan alueen kunnallistekniikan rakentaminen olivat suurimpia investointeja kuluneena vuonna.

Tulopuolelle otettiin käyttöön hulevesimaksu ensimmäistä kertaa vuonna 2020. Hulevesimaksuista oli tullut valituksia n. 20 kpl, joista hallinto oikeuteen on mennyt 2 kpl. Kuntatekniikan osalta taloudelliset tavoitteet saavutettiin hyvin.

Kuntatekniikan palveluksessa on vakinaista henkilökuntaa 10 + kausityöntekijät n. 16 henkilöä.

7.4. Rakennus- ja ympäristölautakunta

Rakentamisen määrä lisääntyi vuonna 2020. Rakennuslupia myönnettiin yhteensä 143 kpl (+ 7 kpl vuoteen 2019) Toimenpidelupia myönnettiin 100 kpl (+ 23 vuoteen 2019). Rakennusluvista asuinrakennuksia oli kaikkiaan 38 kpl (+5 vuoteen 2019)

Merkittäviä rakennus lupia olivat kahdeksan tuulivoimalan poikkeamispäätökset ja rakennusluvut sekä suurikokoista lypsykarjapihattoa koskeva päätös. Sekä rakennusvalvontaa että lautakuntaa työllistivät päätöksistä tehdyt oikaisuvaatimukset ja valitukset.

Rakennusvalvontapalveluja myytiin elokuusta alkaen Toholammin kunnalle. Ympäristöpalveluihin palkattiin rakennustarkastaja ja ympäristötarkastaja, joiden palveluja myydään Toholammin kunnalle.

Taloudellisesta näkökulmasta Ympäristö palvelut pysyivät hyvin talousarviossa. Tulopuolella oli hiukan ylitystäkin, menopuolella puolestaan säästöä n. 70 000e.

Ympäristöpalveluissa työskenteli v. 2020 viisi vakinaista viran- tai toimenhaltijaa. Määräaikaisia oli palkattuna myös viisi.

7.5. Puhdistus- ja ruokapalvelut

Puhdistus- ja ruokapalvelut ovat teknisten palveluiden suurin palveluorganisaatio, jolla on henkilöstön osalta 70% osuus.

Puhdistuspalvelut tuottavat ylläpito- ja perussiivouspalvelut kaupungin eri yksiköihin sekä konsernitiloihin. Asukas- ja neliökohtaiset kustannukset ovat vertailutilastojen mukaan keskitasoa edullisemmat eli puhdistuspalvelut tuotetaan tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Ylivieskan uusi keskuskeittiö Vilja aloitti toimintansa tammikuussa 2020 ja vuoden aikana valmistuskeittiöiden määrä väheni kahdeksaan.

Ruokapalveluyksikkö tuottaa palvelut kouluille, päiväkodeille, palveluasuntoihin ja terveyskeskukseen. Lisäksi yksikkö tuottaa kotipalveluateriat sekä kaupungin työpaikkaruokailun. Ruokapalveluiden tehokkuus eli suoritteiden määrä suhteessa henkilöstötyövuosiin on kasvanut huomattavasti ja on erittäin edullinen niin henkilöstö- kuin elintarvikekustannuksiin nähden.

COVID-19 asetti erityisiä haasteita puhdistus- ja ruokapalveluille. Pandemian vuoksi hygieniatasoa oli nostettava kaikkialla, mikä vaikutti henkilöstön voimavaroihin ja jaksamiseen. Myös koulujen siirtyminen etäopetukseen ja kotiin järjestettävät ateriapalvelut toivat omat haasteensa toiminnan tuottamiseen. Vaikka vuosi 2020 oli puhdistus- ja ruo-

kapalveluiden henkilöstölle rankka, oli huomattavaa, että sairauspoissaolot kuitenkin vähenivät 27,6%:sta 17,3%:iin.

Tarkastuslautakunta esittää kiitoksensa hyvin hoidetusta vuodesta sekä siitä, että vertailutietoa on kattavasti saatavilla.

7.6. Viemärlaitos

Viemärlaitos eriytettiin omaksi tulosyksiköksi 1.1.2018, joka huolehtii jätevesien keräilystä ja poisjohtamisesta. Jätevesimaksuisia huolehtii Ylivieskan Vesiosuuskunta, josta tuloutetaan maksut kaupungille. Toimintakulut olivat vuonna 2020 toimintamenoja suuremmat. Tästä syystä toimintavuonna tehtiin päätös jätevesimaksutaksan korotuksesta, joka astuu voimaan 1.4.2021. Jäteveden käyttömaksua korotettiin 0,15 euroa (alv 0%), jonka jälkeen jäteveden käyttömaksu on 3,53 euroa / m³ (sis. alv 24%). Myös hulevesimaks-

sut otettiin käyttöön vuonna 2020.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että tulojen tulee kattaa toimintakulut sekä mahdolliset investoinnit.

7.7. Jokilaaksojen jätelautakunta

Jätelautakuntaan kuuluu kaikkiaan 16 kuntaa ja se toimii jätehuolto-yhtiö Vestia Oy:n toiminta-alueella. Lautakunnan toiminta kattaa viranomaistoiminnan tehtävät lain edel-

lyttämällä tavalla. Se hyväksyy jätehuoltomääräykset ja jätemaksutaksan sekä päättää jätteenkuljetusten järjestämisestä. Jätelautakunta on siirtänyt lakisäätiset jätehuollon palvelutehtävät jäteyhtiö Vestia Oy:lle. Jätelautakunta on kokoontunut vuoden 2020 aikana kolme kertaa. Yhteistyö kuntien kanssa on ollut toimivaa ja kaikki kunnat ovat osallistuneet toimintaan. Sen sijaan yhteistyötä Vestia Oy:n kanssa toivottiin tiiviimmäksi. Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet saavutettiin hyvin.

8. KAUPUNGIN HALLINTO

Kaupungin hallinnon asettamat tavoitteet toteutuivat vuonna 2020 pääosin. Sähköisten palvelujen laajentaminen ei toteutunut, mutta on käynnistynyt. Vuoden aikana saatiin Ylivieskalle viestintästrategia ja sitä kautta uusi brändi. Myös kotisivut uusittiin vastaamaan uutta ilmettä. Taloudelliset tavoitteet saavutettiin ja mm. toimintakulujen kasvua kyettiin hillitsemään.

Merkittäviä palvelurakenteen muutoksia tehtiin ja mm. elinkeinopalvelut siirrettiin valtuuston päätöksellä 7.9.2020 osaksi kaupungin omaa toimintaa. Lisäksi valtuusto päätti perustaa hyvinvointilautakunnan, jonka alle kootaan kulttuuri-, liikunta-, kirjasto- ja kuntalaispalveluiden toiminta.

Tarkastuslautakunta haluaa kiinnittää huomiota kaupungin johdon ja hallintokuntien välisen yhteistyön sujuvuuteen ja toiminnan tarkoituksenmukaisuuteen. Kaupungin kokonaisuus vaatii saumatonta yhteistyötä ja halua toimia yhdessä koko kaupungin kannalta parhaan tuloksen saavuttamiseksi. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan jatkossa tulisi panostaa entistä enemmän mm. henkilöstöpolitiikkaan, tavoitettavuuteen ja avoimuuteen.

8.1. Henkilöstö

Kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon mm. henkilöstöpolitiikka. Kuntastrategian tulee perustua arvioon kunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Kuntastrategiassa tulee määritellä myös sen toteutumisen arviointi ja seuranta. Ylivieskan kaupunki on laatinut henkilöstöä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet:

Strategiatavoite korostaa osaamisen merkitystä edistämällä kaupungin avointa ja uudistamismyönteistä ilmapiiriä. Lisäksi tavoitteena on kehittää joustavaa ja avointa päätöksentekoa.

Toimenpiteinä tavoitteiden saavuttamiseksi on kaupunkistrategiassa esitetty seuraavaa:

1. Parannamme henkilöstön mahdollisuuksia kehittyä työssään.
2. Laadimme henkilöstön kehittämissuunnitelman ja edistämme heidän osaamistaan koulutussuunnitelman avulla.
3. Laadimme pysyvän mallin työssäoppimiseen.
4. Käymme läpi erilaiset työmenetelmät tuottavuuden parantamiseksi.
5. Mahdollistamme henkilöstöllemme aktiivisen oman työn ja työyhteisön kehittämisen sekä uusien ideoiden syntyminen kannustamalla toimialoja esittämään kehittämissuunnitelmia.
6. Arvioimme työilmapiiriämme edelleen säännöllisellä tutkimuksella ja tuomme kehitysehdotukset entistä paremmin käytäntöön.
7. Tuemme ja kehitämme esimiestyötä kouluttamalla esimiehiä.
8. Toimimme ennakkoluulottomasti ja uskalamme kokeilla -meillä voi yrittää ja erehtyä.
9. Olemme valmiita uudistamaan päätöksentekoa ja toimintakulttuuria.
10. Viestimme avoimesti valmistelussa olevista asioista ja päätöksistämme.
11. Sitoudumme tehtyihin päätöksiin ja kehitämme strategista päätöksentekoa ja strategialla johtamista.

Tarkastuslautakunta pitää tavoite- ja toimenpide-ehdotuksia erittäin hyvinä ja tarkoituksenmukaisina. Tarkastuslautakunnan on kuitenkin todettava, etteivät toimenpiteet ole kaikilta osin toteutuneet tavoitteiden mukaisesti. Strategian mukaisten tavoitteiden toteuttaminen sekä siihen liittyvä seuranta on ensisijaisesti kaupunginhallituksen tehtävänä ja vastuulla.

Ylivieskan kaupunki on teettänyt henkilöstökyselyn alkuvuodesta 2020. Kyselyn tulokset verrattuna aikaisempaan vuoteen ovat tietyiltä osin parantuneet. Itse kyselyyn osallistumisessa on ollut vaikeuksia mm. vastauspaikkojen puuttumisen vuoksi. Lisäksi ajankohta kyselyyn osallistumiseen on koettu joidenkin henkilöiden kohdalla syrjiväksi. Epäilyjä oli

myös kyselyn nimettömyyden säilymisestä, joka vaikutti vastaushalukkuuteen.

Tarkastuslautakunnalla on ollut kuultavana henkilöstön edustajia. Keskeisimpinä huomiointina nousi esille seuraavaa:

1. Tehtäväkuvien ja palkkojen tarkastelu ja harmonisointi hallintokuntien välillä on osittain tekemättä.
2. Yhteistoimintaryhmän toimintaa toivottiin vahvistettavan
3. Fyysinen uhka koettiin konkreettisena. Tämän koettiin johtuvan haastavista asiakkaista sekä kouluissa myös oppilaiden välisistä kiusaamistilanteista/-jännitteistä.
4. Henkilöstöinfot koettiin määrältään vähäisiksi ja sisällöltään puutteelliseksi. Erityisesti nousi esille tiedonsaannin puutteet talouden tilanteesta.
5. Osa henkilöstöstä toivoisi enemmän johdon vierailuja työpisteisiin.
6. Yhteinen virkistystoiminta koettiin puutteelliseksi. Koronan vaikutus toki tiedostettiin.
7. Henkilöstön hyvinvointisuunnitelmaa toivottiin.
8. Henkilöstön voimavaroja on käytetty koronan aikaan muissa hallintokunnissa. Kokemukset siirroista ovat olleet negatiivisten kokemusten lisäksi myös positiivisia ja tuoneet uudenlaista näkemystä eri tehtäväkuvista.
9. Tuottavuusohjelman mukaiset lomautukset koettiin pääosin positiivisena. Sen sijaan työnkeskeytykset ja lomapalkkavelan purkamiset koettiin osin negatiivisina toimenpiteinä. Nimenomaan ajankohdan määrääminen ja työnkeskeytykset sekä lomapalkkavelan purkamisen kohdistuminen vain osaan henkilöstöä koettiin eriarvoistavaksi.
10. COVID-19:sta johtuvat etätyöt kasvoivat huomattavasti. Etätyöohjeistus kuitenkin koettiin puutteelliseksi.
11. Henkilöstön koulutusten koettiin jääneen liian vähäisiksi. Tarpeenmukainen koulutus tulisi hoitaa poikkeusoloista huolimatta, koska se antaa ammatillista vertaistukea sekä tukee työssä jaksamista.

12. Sekä uusien että sijaisten rekrytointivaikeudet sekä sijaisuusjärjestelyjen puutteet, varsinkin sivistystoimessa ovat aiheuttaneet haasteita. Toisaalta poikkeusolojen on koettu lisänneen yhteishenkeä ja toisten tukemista.
13. Henkilöstö nosti esille myös toiveen avoimesta ja osallistavasta päätöksenteosta sekä vuorovaikutuksesta.

Merkittävä osa Ylivieskan ylimmistä viranhaltijoista on vaihtunut lyhyen ajan sisällä, mikä on merkinnyt henkilöstölle opettelua uusiin johtamistapoihin ja toimintakulttuuriin muutoksiin.

Omalta osaltaan tarkastuslautakunta antaa koko henkilöstölle lämpimät kiitokset valtuustokauden aikaisesta työstä ja varsinkin koronavuodesta suoriutumisesta. Ylivieska on ”meidän kaikkien juttu.”

8.1.1 Henkilöstökehitys ja -menot

Tilinpäätös 2020 antaa kattavan kuvan henkilöstökehityksestä ja sen menoista. Henkilöstömäärä ei ole vertailukelpoista edellisen vuoden kanssa, koska vuoden 2019 luvut perustuvat henkilöiden, ei palvelussuhteiden määrään.

Tarkastuslautakunta on havainnut osittain ristiriitaisia lukuja henkilöstömäärän esityksissä ja pyytää jatkossa kiinnittämään tarkemmin huomiota henkilöstömäärän esittämiseen sekä vertailukelpoisuuteen. Ylivieskan kaupungin henkilöstömäärä on kasvanut, mutta henkilöstökulut ovat laskeutuneet edelliseen vuoteen verrattuna.

Vuosi	Henkilöstömäärä	Henkilöstökulut	Menojen kasvu %
2017	1313	45 962 116,13	1,03 %
2018	1370	48 633 222,71	5,54 %
2019	1357	50 469 380,94	4,04 %
2020	1392	49 108 818,35	-2,65 %

Taulukko: Henkilöstökulujen vertailu 2017-2020.

8.1.2 Sairauspoissaolot

Henkilöstön sairauspoissaolot lisääntyivät hallintopalveluissa, teknisissä palveluissa, pelastuspalveluissa ja varhaiskasvatuspalveluissa. Aiempaan poiketen puhdistus- ja ruokapalveluiden sekä sivistyspalveluiden sairauspoissaolot vähenivät. Sairauspoissaolojen kalenteripäivät lisääntyivät vuodesta 2019 yhdellä kalenteripäivällä / työntekijä. Vuonna 2019 sairauspoissaolopäivien määrä oli 16,6 kalenteripäivää / työntekijä, kun se vuonna 2020 oli 17,6 kalenteripäivää.

Työterveyshuollon bruttomenot kasvoivat myös edelleen edellisvuodesta. Bruttomenot olivat 2019 yht. 660 499 euroa ja vuonna 2020 yht. 672 371 euroa. Kaupungin osuus kuitenkin pieneni 25 000 eurolla, kun Jokilaaksojen pelastuslaitoksen kohdalla kulut nousi-

vat lähes 37 000 eurolla.

Eryteisesti huomiota kiinnitti työtapaturmien merkittävä nousu työtapaturmien kalenteripäivissä. Vuonna 2019 henkilöitä oli 31 ja kalenteripäiviä 438, kun vuonna 2020 työtapaturmat koskettivat 25 henkilöä, mutta kalenteripäiviä kertyi 1393. Tästä voidaan päätellä, että tapahtuneet työtapaturmat ovat olleet vakavampia ja aiheuttaneet siten pidempiä poissaoloja.

Tarkastuslautakunta pyytää valtuustoa kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että työtapaturmien ennaltaehkäisyyn panostetaan entistä tehokkaammin.

Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että muutosten yhteydessä käydään jatkuvaa keskustelua henkilöstön kanssa ja näin parannetaan avoimuutta, vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Yhtenäinen ja hyvinvoiva henkilöstö on kaupungin tärkein voimavara.

8.2. Työllisyyden hoito

Ylivieskan työttömyysaste oli vuoden 2020 lopussa 12,7%, kun se vuoden 2019 lopussa oli 8,8%. Työttömien työnhakijoiden määrä nousi 708:sta -> 819 työnhakijaan. Työttömyysastetta nosti erityisesti COVID-19:sta aiheutuneet lomautukset.

Työmarkkinatuen kuntaosuutta maksettiin vuonna 2020 yht. 1 041 330 euroa, 191 329 yli budjetoidun. Pitkäaikaistyöttömien työllisyyspalveluja annettiin Työllistämispalvelukeskus Toivosta Kohtaa-hankkeen ja kuntouttavan työtoiminnan puitteissa. Nuorten

kesätyöllistäminen ei toteutunut koronatilanteen vuoksi. Työllisyyspalveluihin ei ole ohjautunut asiakkaita koronan vuoksi ja mm. työllisyyspalvelut ja kuntouttava työtoiminta on ollut v. 2020 yht. 7 viikkoa suljettuna. Tämän ja koronan vuoksi asiakkaita on ns. kadonnut palveluiden piiristä, mikä on tarkastuslautakunnan mielestä huolestuttavaa. Tulevaisuudessa työllisyyspalveluiden asiakkaiden ja työmäärän oletetaan kasvavan merkittävästi. Työllisyyden kuntakokeilun valmistelut aloitettiin vuoden 2020 aikana. Kuntakokeilu on huomioitu talousarviossa, ja sillä tavoitellaan

300 000 euron säästöä työmarkkinatuen kunnatasauteen. Kuntakokeiluun kuuluvia asiakkaita on kaikkien kuntien osalta 1418 ja Ylivieskan osalta 605 asiakasta. TE-toimistolla on kuitenkin suurin osuus työttömien palveluista.

8.3. Konsernivalvonta ja riskien hallinta

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa kaupungin ja kaupunkikonsernin strategista ja operatiivista toiminnan ja talouden suunnittelua, päätöksentekoa, seuranta, poikkeamiin reagoimista sekä suoriutumisen arviointia.

Sisäinen valvonta pähkinänkuoressa

- Selkeät toimivaltajaot ja ohjeistukset
- Väärinkäytösten ehkäisy
- Valvonta- ja raportointi-velvoitteet
- Toimivat prosessit (huomioitu riskit)
- Tietojen ja tietojärjestelmien suojaaminen
- Sopimusten hallinta
- Omaisuuden turvaaminen
- Osaaminen

Riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa ja sen tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus organisaation tavoitteiden saavuttamisesta sekä toiminnan jatkuvuudesta ja häiriöttömyydestä.

Riskienhallintaprosessi perustuu

- Riskin tunnistamiseen ja kuvaamiseen
- Riskin toteutumisen vaikutusarviointiin (merkittävyyteen) ja riskin toteutumisen todennäköisyyteen
- Mahdollisuuden hallita riskiä eri menetelmillä (valvonta)
- Riskeistä raportointiin ja riskien seurantaan.

Kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan velvollisuutena on osana taloudenhoidon tehtävää järjestää kunnan ja kuntakonsernin kokonaisvaltainen sisäinen valvonta ja riskienhallinta,

ohjeistaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen ja toimeenpano, valvoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanoa sekä raportoida sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä toimintakertomuksessa.

Tilinpäätös 2020 antaa riittävän kuvan sisäisestä valvonnasta kunnassa, mutta konserneja koskevaa riskienhallintaa ei ole arvioitu. Ylivieskan kaupungilla on tytäryhteisöjä 6 kpl ja kuntayhtymiä 4 kpl. Toimintakertomuksessa on esitetty varsin tiiviisti ja lyhyesti kaupungin konsernivalvonnan järjestämisestä ja arviot tulevasta kehityksestä. Arviot merkittävimmistä riskeistä on käsitelty pelkästään kunnan oman toiminnan näkökulmasta, josta siis edelleen puuttuu arvio koko kuntakonsernia koskevista riskeistä.

Tulevaisuudessa konsernilainakanta tulee kasvamaan huomattavasti erityisesti sairaanhoitopiirin suuren yliopistollisen sairaalan uudisrakennuksen rahoituksen vuoksi. Mitä tämä voi tarkoittaa Ylivieskan näkökulmasta?

Tarkastuslautakunta pyytääkin jatkossa esittämään tarkemmalla tasolla konsernivalvonnan toimenpiteet ja arviot koko konsernin kehityksen vaikutuksista kuntatalouteen. Toimintakertomuksesta tulisi ilmetä myös tiedot siitä, miten edustajien ohjeistus toimii ja miten edustajien osaamista ja vaikuttamista konserneissa valvotaan ja seurataan. Tarkastuslautakunnan saamien tietojen perusteella edustajien ohjeistaminen on edelleen hyvin kirjavaa ja osin kokonaan toteuttamatta.

Tarkastuslautakunta on kuulemisten yhteydessä havainnut, että edelleen riskienhallinta on osalle hallintokunnista etäinen ja epämääräinen. Selkeä ohjeistus ja standardien mukainen prosessi puuttuu. Toimintakertomuksesta kuitenkin ilmenee, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeen päivittäminen on valmistelussa.

Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohje sisältää myös ohjeet konserninäkökulmasta. Lisäksi tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että arviot kuntakonsernien merkittävimmistä riskeistä sisällytetään tilinpäätökseen.

9. KONSERNIIN KUULUVIEN YHTEISÖJEN TOIMINTA

Konsernitilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt

Emoyhteisö

Ylivieskan kaupunki

Tytäryhteisöt

	Omistusosuus %
Vieskan Vuokra-asunnot Oy	100,00
Ylivieskan Teknologia kylä YTEK Oy	100,00
Ylivieskan Teollisuuskiinteistöt Oy	100,00
Vieskan Teollisuustalo Oy	62,54
Huhmarkallio Oy (v 2020 ei toimintaa)	100,00
Asunto Oy Raudassato	100,00
Asunto Oy Ylivieskan Koivukalliosato	70,37

Kuntayhtymät

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio	41,72
Jokilaaksojen Koulutuskuntayhtymä	16,96
Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri	1,42
Pohjois-Pohjanmaan liitto	3,61

Osakkuusyhteisöt

Jokilaaksojen Ravikeskus Oy	31,52
Jokilaaksojen Eläinklinikka Oy	48,72
Vesikolmio Oy	27,35
Kiinteistö Oy Vieskan Vesitalo	33,33
Kuntien Hetapalvelut Oy	39,40

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty 6 kpl tytäryhteisöjä ja 4 kpl kuntayhtymiä. Konsernitilinpäätöksessä on lisäksi yhdistelty konserniyhteisöjen omistusosuutta vastaava määrä osakkuusyhteisöjen voitosta tai tappiosta sekä oman pääoman muutoksesta.

9.1. Tytäryhteisöt

9.1.1 Ylivieskan Vuokra-asunnot Oy

Ylivieskan Vuokra-asunnot Oy vastaa kaupungin vuokra-asuntojen hallinnasta ja rakennuttamisesta. Vuoden 2020 aikana tavoitteisiin on päästy pääosin. Asuntokokoihin liittyvä kysyntä/tarjonta eivät aina kohtaa. Erityisesti opiskelija-asuntojen sekä vähemmän haluttujen alueiden asuntojen kysyntä on laskenut. Liikevaihdon lasku on suorassa suhteessa asuntojen käyttöasteen laskuun, mutta huomioitavaa on, että omavaraisuus% ylittää tavoitteet.

COVID-19 on aiheuttanut haasteita toiminnalle, mitkä näkyvät mm. asuntojen kysynnän laskuna, henkilöstön sairauspoissaolojen lisääntymisenä sekä etätyömahdollisuuksissa. Henkilöstömäärä on pieni, joka aiheuttaa resurssipulaa eikä särkevävara juurikaan ole. Tulossa on myös eläköitymisiä ja tarve uuden henkilön kouluttamiseen olisi jo suuri.

Valtuustokauden aikana yhtiö on asuntojen kysynnän/tarjonnan ja käyttökattteen vähentymisestä huolimatta pystynyt pitämään omavaraisuutensa ja sitä kautta pitämään asunnot hyvässä kunnossa remontoimalla ja korjaamalla. Kustannuspaineita on kuitenkin tullut ja suunnitelmissa on vuokrahuoneistojen vuokrien korotus. Tulevaisuudessa harkinnassa on myös uusien asuntojen hankkiminen keskusta-alueelta.

9.1.2 YTEK Ylivieskan Kehityspalvelut Oy

Ylivieskan kaupunki on ostanut elinkeino- ja kehittämispalvelut sekä asiantuntijapalvelut tytäryhtiöltään Ylivieskan Teknologia- ja YTEK Oy:ltä. YTEK Oy on myös hallinnoinut yritystoimintaa edistäviä kehittämishankkeita ja tukenut osaamiseen perustuvan yritystoiminnan kehittämistä yhteistyöverkostojen kautta.

Lähes koko valtuustokauden aikana on käyty keskusteluja, mikä olisi paras toimintamalli kaupungin elinkeinopolitiikan toteuttamiselle. Valtuustokaudella eteni elinkeinopalvelujen yhdistäminen kaupungin omaan organisaatioon ja kiinteistöliiketoiminnan jääminen / jättäminen YTEK Ylivieskan Kehityspalvelut Oy:n. Elinkeinopalvelujen järjestämisestä tehtiin kuntalain mukainen ennakkovaikutusten arviointi EVA. Suunnitelma päättyi ehdottamaan mallia, jossa elinkeinopalvelut sulautetaan kaupungin organisaatioon ja YTEK Oy jää kiinteistöyhtiöksi. Valtuusto teki periaatepäätöksen asiasta 7.9.2020 ja tarkemmas- ta organisoitumisesta 15.3.2021. Uusi järjestely aloittaa 1.7.2021.

Tästä etenemisestä voidaan todeta, että valtuuston tahto on toteutunut.

Tarkastuslautakunta esittää valtuustolle, että koko kaupungin hanketoiminnan organisointi ja toteutus elinkeinopalveluiden uudelleen järjestelyjen yhteydessä tulisi käynnistää. Tärkeää olisi hyödyntää hankemaaailman tarjoamat mahdollisuudet täysipainoisesti.

9.1.3 Teollisuuskiinteistöt Oy

Teollisuuskiinteistöt Oy on perustettu 1998 ja kaupunki omistaa siitä 100%. Keskuskeittiö Vilja rakennettiin Teollisuuskiinteistöt Oy:n taseeseen ja on nyt vuokrattuna kaupungille. Teollisuuskiinteistöt Oy omistaa myös KOY Ylivieskan Vesitalon osakkeita.

Teollisuuskiinteistöt Oy:ssä saatiin päätökseen kiinteistökauppa hallin käyttäjän Premec Oy:n kanssa. Kauppaa varten Teollisuuskiin-

teistöt Oy jaettiin kahteen yhtiöön Ylivieskan Kettukallionkatu 4 Oy ja Teollisuuskiinteistöt Oy. Näistä Ylivieskan Kettukallionkatu 4 myytiin nykyiselle vuokralaiselle ja Teollisuuskiinteistöt Oy jatkaa kaupungin konserniorganisaatiossa. Kauppa hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 7.12.2020. Kaupasta muodostuva myyntivoitto n. 1,6 m€ kirjautuu vuodelle 2021. Yhtiön talous on hyvällä pohjalla.

9.2. Kuntayhtymät

9.2.1 Peruspalvelukuntayhtymä Kallion toiminta

Peruspalvelukuntayhtymä Kallio tuottaa Ylivieskan lisäksi kolmen muun kunnan sosiaali- ja terveystalot. Ylivieska on omistajista suurin ja omistaa yhtymästä 41,72 %. Toiminnallisena tavoitteena vuodelle 2020 Kalliossa oli asetettu palvelutuotannon kehittämistä niin, että ihmiset pärjäävät omassa arjessaan. Tämä tapahtuu palvelurakenteita ja prosessien johtamista parantamalla sekä asiakas- ja kustannusvaikuttavuuden tarkastelulla. Kärkihankkeena vuonna 2020 Kalliossa on ollut mielenterveyspalveluiden vahvistaminen, jolloin voitaisiin vähentää asumispalveluiden käyttöä lisäämällä resurssia ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Lisäksi vuoden 2020 kärkihankkeena oli lasten ja nuorten psykiatrisen LaNu-tiimin toiminnan aloittaminen- Moniammatillisen LaNu-tiimin toiminta käynnistyi vaiheittain tiiviissä yhteistyössä jäsenkuntien sivistyspalveluiden kanssa suuntautuen vahvasti lasten ja nuorten arjen tueksi. Merkittävä muutos toiminnassa oli myös sosiaalipäivystyksen siirtyminen osaksi Oulaskankaan yhteispäivystystä loppuvuodesta 2020. Ikäihmisten palveluissa uutena toimintana aloitettiin ikäneuvola.

Maaliskuusta alkaen COVID-19 on vaikeuttanut niin toiminnallisiin kuin taloudellisiin tavoitteisiin pääsemistä. Ennaltaehkäisevistä palveluista on jouduttu siirtämään työntekijäresurssia koronatyöhön, jolloin kiireetömään hoitoon on ollut vaikeampi päästä.

COVID-19:sta on aiheutunut kuntayhtymälle myös lisäkustannuksia, esimerkiksi testaus- ja suojavälinekustannuksia on laskutettu Ylivieskan kaupungilta noin miljoonan euron verran. Ylivieskan osalta myös lastensuojelussa lisääntynyt palvelutarve sekä erikoissairaanhoidon ovat lisänneet jälleen 2020 kustannuksia, jolloin tilinpäätös näyttäyty alkuperäiseen talousarvioon nähden negatiivisena.

PPKY Kalliossa on laadittu yhteistyössä omistajakuntien kanssa oma talouden tasapainottamisohjelma. Ylivieskan osalta tavoitteena on se, että Kallion oman toiminnan nettomenojen muutos (%) jää pienemmäksi, kuin kaupungin verorahoituksen (verotulot ja valtionosuudet yhteensä) muutos. Tavoitteeseen pääsyä ei kuitenkaan ole arvioitu tilinpäätöksessä.

COVID-19 myötä valtionosuuksia saatiin vuoteen 2019 verraten enemmän ja Ylivieskalle myönnettiin myös harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta joulukuussa 2020. Myös verotulokertymä oli edellisvuotta parempi. Nämä ovat osaltaan kompensoineet sosiaali- ja terveysmenojen lisääntymistä.

Tänä vuonna Kallion talousarviossa tuli jälleen ylitystä. Määrärahat ylittyivät erikoissairaanhoidossa 1.449.000 euroa, Kallion omassa toiminnassa 946.000 euroa. Viime vuosina Kallion talousarviossa on tullut merkittäviä ylityksiä (vuonna 2019 yht. 1 589 486 euroa ja vuonna 2018 yht. 1 194 148 euroa) ja ne ovat osaltaan olleet vaikuttamassa Ylivieskan kau-

pungin heikkoihin tilinpäätöslukuihin. Tulevan sote-uudistuksen odotetaan lisäävän kaupungin talouden ennakoitavuutta, kun sosiaali- ja terveystoimen siirtyvät kunnilta pois.

Taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden saavuttamisen arviointia heikentää vallitseva maailmantilanne, sillä COVID-19 on pakosta muuttanut PPKY Kallion toimintaa ja aiheuttanut myös ennalta arvaamattomia lisäkustannuksia. Tulevaan sote-uudistukseen on syytä

valmistautua ja pitää huolta alueen edunvalvonnasta.

Kaupungin hallinto on kuullut PPKY Kalliota talouden ja toiminnan toteutumiseen liittyen vuonna 2020. Tasapainottamistoimenpiteistä huolimatta kustannukset nousivat edelleen.

Tarkastuslautakunta esittää valtuustolle, että kaupunki suurimpana omistajakuntana seuraisi Kallion talouden toteutumista ja talouden tasapainottamisohjelman toimeenpanoa entistä tiiviimmin.

9.2.2 Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU

Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU tarjoaa ammatillista koulutusta Oulun eteläisellä alueella. Ylivieskassa 16–18-vuotiaiden määrä on omistajakunnista suurin ja täten myöskin Ylivieskalla on kuntayhtymän suurin peruspääoma. Ylivieskan yksikössä on mahdollista suorittaa vain kolme eri perustutkintoa, kahta ammattitutkintoa sekä valmentavaa koulutusta. Tästä syystä opiskelijamäärä Ylivieskan yksikössä on vähäisempi verrattuna suurempaan JEDUn yksiköihin.

Ylivieskassa yhdistelmätutkintojen suorittaneiden määrä on ollut verrattuna vähäinen. Vuonna 2020 kaupunginhallituksen asettama työryhmä aloitti tarkastelemaan, miten yhdistelmätutkinnon suorittaminen voitaisiin tehdä helpommaksi. Tällä hetkellä yhdistelmätutkinnon suorittaneita valmistuu Ylivieskasta yksittäisiä.

Valmistelussa oleva oppivelvollisuuden pidentäminen tulee aiheuttamaan lisäresurssien tarvetta opiskelijahuollossa. Nyt jo COVID-19 aiheuttaman etäopetukseen siirtymisen myötä on nähtävissä juuri ammattikouluikäisissä

nuorissa lisääntyneitä pahoinvointia ja monet nuoret ovat olleet etäopetusajan tavoittamattomissa.

9.3. Osakkuusyhteisöt

9.3.1 HETA-palvelut

Heta-palvelujen asiakaspohjan laajeneminen on ollut huomioitavaa tilivuoden aikana. Uusia asiakkaita on onnistuttu hankkimaan ja useita tarjouksia on edelleen jätetty. Henkilökunnan vaihtuvuus aiheuttaa edelleen ongelmia, mutta suurempi ongelma on ohjelmistojen muutostarpeet ja se että markkinoilla ei ole kovinkaan monta kompetenttia tarjoajaehdokasta. Tämä tuo myös kustannuspaineita.

9.3.2 Jokilaaksojen pelastuslaitos

Jokilaaksojen pelastuslaitoksen toimintavuoteen vaikutti maaliskuusta alkaen oleellisesti COVID-19 pandemian leviäminen Suomeen ja myös Jokilaaksojen alueelle. Pelastuslaitos pystyi säilyttämään pelastustoiminnan ja ensihoidon suorituskyvyn siten, että henkilöstö ei altistunut laajasti koronavirukselle.

Pelastuslaitoksen pelastustoiminnan, ensihoidon että ensivasteen toimintavalmius kyettiin säilyttämään normaalitasolla. Jokilaaksojen pelastuslaitosta ei koskenut kaupungin tuotavuusohjelman lomautusmääräykset.

Toimintavalmius pelastustasolla pysyi suunnitelmien mukaisena ja jopa parempana. Pelastuslaitos toteutti henkilöstönsä keskuudessa työhyvinvointikyselyn, sen tulokset ovat käyettävissä jatkossa laitoksen henkilöstöä kehitettäessä.

Pelastuslaitoksen kohdalla on edelleen ollut vaikuttava tekijä ”odottelu” maakuntaudistuksesta, joka ei olennaisesti ole muuttunut tarkastettavana kautena. Toinen ongelma on varallaolojärjestelmä ja sen mahdollinen vaikutus toimintavalmiuteen ja kustannuksiin. Siinä tulee selvitetäväksi myös perinteisten sopimuspalokuntien osuus palo- ja pelastustoimen toteutuksessa. Asiasta on valtuusto-

kauden lopussa käynnistetty hanke asian selvittämiseksi ja eteenpäin viemiseksi. Asian ratkaisemiseksi johtokunta joutuu täsmentämään toimintalinjaansa.

Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri on tehnyt periaatepäätöksen ensihoidon siirtämisestä 1.1.2022 kokonaan sen omalle vastuulle. Lopulliset ratkaisut em. asioihin ja niiden mahdolliset vaikutukset nähdään seuraavan valtuustokauden aikana.

Taloudellisesti Jokilaaksojen pelastuslaitos toimi vuoden 2020 budjetin mukaisesti. Ylivieskan osuus koko pelastuslaitoksen kustannuksista on lievästi noussut v. 2019 13,8 % v. 2020 14,1 % (ilman ensihoitoa).

10. TALOUDELLISTEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Ylivieskan kaupungin sisäiset ja ulkoiset toimintatuotot ovat n. 54 miljoonaa euroa. Sisäiset ja ulkoiset toimintakulut ovat n. 147,8 miljoonaa euroa. Toimintatuottojen toteuma on 99,0 % ja toimintakulujen toteuma on 99,6 % alkuperäiseen talousarvioon nähden. Toimintakatteen n. 93,2 miljoonaa euroa toteuma on 99,6 % alkuperäiseen talousarvioon nähden. Toimintakulujen palkat ja palkkiot n. 40,5 miljoonaa euroa alittaa alkuperäisen talousarvion n. 2,2 miljoonalla eurolla. Tämä johtuu mm. lomapalkkavelan pienentymisestä ja kaupungin lomautuksista.

Kaupungin verorahoitus koostuu verotuloista ja valtionosuuksista. Verotulot 57,5 miljoonaa euroa, toteutuivat talousarvioon nähden 98,9-prosenttisesti eli ne olivat noin 0,6 miljoonaa euroa arvioitua pienemmät. Valtionosuuksia kertyi 47,5 miljoonaa euroa ja niiden toteuma oli 114,5 %. Valtionosuudet olivat n. 6 miljoonaa euroa arvioitua suuremmat, mikä johtuu harkinnanvaraisesta valtionosuuden korotuksesta ja valtion kunnille myöntämästä koronatuesta.

Vuosikate osoittaa tulo- ja rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate on suurempi kuin poistot ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Jos vuosikate on alijäämäinen, investointeja rahoitetaan velkarahoituksella tai realisoimalla omaisuutta.

Ylivieskan kaupungin vuosikate on n. 11,2 miljoonaa euroa positiivinen. Vuosikatteen toteuma on 198,7 % alkuperäiseen talousarvioon nähden ja 4,3 miljoonaa euroa muutettua talousarviota suurempi. Vuosikate 11,2 miljoonaa euroa on 193,7 %:a poistoista.

Tilikauden tulos oli näin ollen n. 5,4 miljoonaa euroa, mikä on n. 5,7 miljoonaa euroa alkuperäistä talousarviota suurempi. Ylivieskan kaupungin tilikauden ylijäämäksi muodostuu n. 5,7 miljoonaa euroa, mikä ylittää alkuperäisen talousarvion n. 5,7 miljoonaa euroa. Huomioitavaa on, että kaupungin taloudelliseen tulokseen vaikuttivat valtionosuuksien korotukset ja korona-avustukset.

Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että kaupungin talouden tervehdystämistoimenpiteitä tulisi edelleen jatkaa. Poikkeustilanne ja siihen liittyvät tuet ja avustukset eivät ole pysyviä.

10.1. Talouden tasapainottaminen ja tuottavuusohjelma

Kuntalain 110 §:n mukaisesti taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Ylivieskan kaupungin tilinpäätöksen ylijäämä 5,7 miljoonaa euroa vähensi taseeseen kertynyttä alijäämää 10,9 miljoonasta eurosta 5,2 miljoonaan euroon. Alijäämä on katettava viimeistään vuoden 2023 tilinpäätöksessä.

Ylivieskan kaupunginvaltuusto hyväksyi 7.10.2019 Ylivieskan kaupungin talouden tasapainottamista ja tuottavuuden nostamista tavoittelevan Tuottavuusohjelma 2023:n. Tuottavuusohjelmaa seurataan ja päivitetään

vuosittain. 26.10.2020 päivitetyn tuottavuusohjelman kokonaisvaikutus vuosille 2020-2023 on yhteensä 6,2 miljoonaa euroa.

Talousarvio vuodelle 2021 on laadittu 1,8 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi. Yksilöidyt toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi on eritelty tuottavuusohjelma 2023:ssa. Lisäksi vuonna 2021 kunnallisveroprosentti nousee yhdellä prosenttiyksiköllä 23 %:iin, mikä lisää verotuloja arviolta 2,0 miljoonaa euroa. Talousarviossa verotulojen arvioidaan kasvavan vuonna 2021 3,1 miljoonaa euroa vuoden 2020 verotuloista.

Vaikka tilikauden tuloksella on saatu katettua taseeseen kertynyttä alijäämää, tulorahoitus ei vielä riitä investointien rahoittamiseen ja lainanlyhennyksiin. Kaupungin talouden tasapainottamiseksi tuottavuusohjelmaa 2023 tulee toteuttaa pitkäjänteisesti ja sekä tarvittaessa tarkentaa toimenpiteitä, joilla talous saadaan tasapainoon.

11. HANKINNAT JA INVESTOINNIT

Toimintavuonna Kaisaniemen koulun (7,6 milj. euroa) ja Taanilan koulun (8,6 milj. euroa) rakentamiset olivat edelleen suurimpia investointeja. Investoinnit käynnistyivät keväällä 2019. Kaisaniemen koulun rakentamiseen varattu määräraha 7,5 milj. euroa ylittyi 122 116 eurolla ja Taanilan koulun rakentamisen määräraha 8,2 milj. euroa ylittyi 343 561 eurolla.

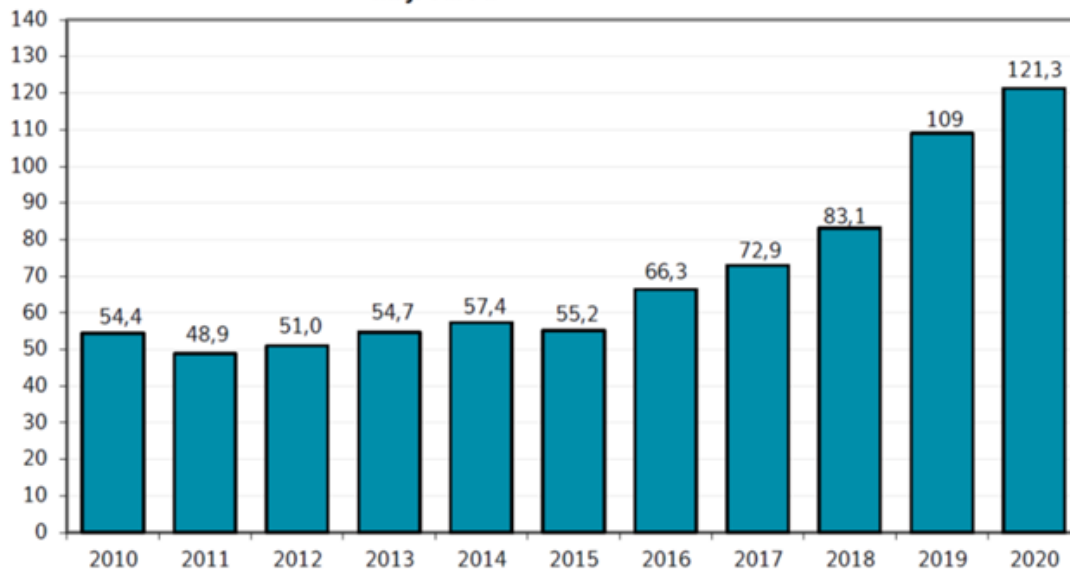
Liikennealueisiin liittyvät investoinnit (2,2 milj. euroa) sisältävät Taanilan alueen liikennejärjestelyt 0,8 milj. euroa). Liikennealueiden investointien määräraha 2,8 milj. euroa alittui 0,6 milj. eurolla.

Kokonaisinvestoinnit bruttona olivat 22 297 743 euroa, mikä on 2 141 475 euroa enemmän kuin vuonna 2019. Investointi-

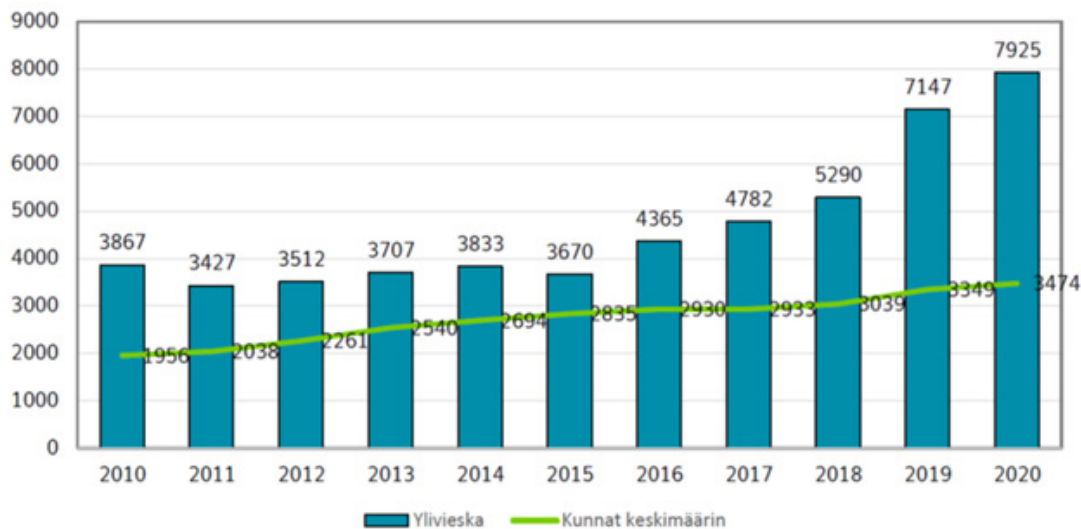
kulut 2020 alittivat muutetun talousarvion 1 194 274 eurolla. Investointeihin varatuista määrärahoista käytettiin 95 %. Investointien tulojen toteuma 459 983 euroa alitti talousarvion 1,8 milj. eurolla, joten nettoinvestoinnit ylittivät talousarvion 2,6 % (565 743 euroa).

Toiminnan ja investointien rahavirrankertymä viideltä vuodelta oli -58,9 milj. euroa. Edellisellä vuonna vastaava tunnusluku oli -47,2 miljoonaa euroa. Tunnusluvun tulee olla pitkällä aikavälillä positiivinen, muussa tapauksessa kaupunki velkaantuu voimakkaasti. Ylivieskan kaupungin lainamäärä on noussut muutamassa vuodessa jyrkästi.

Lainamäärän kehitys
Milj. euroa

Lainakanta €/asukas

Ylivieskan lainakanta on kohonnut kuntien keskiarvosta yli kaksinkertaiseksi.

Tarkastuslautakunta esittää valtuustolle, että jatkossa lainamäärän kehitystä seurataan tarkasti sekä emokunnan että konsernin osalta. Investointipaineet ovat edelleen suuret, joten investointisuunnitelmaa tulisi tarkastella sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

12. MUUT HAVAINNOT

12.1. Joki ICT Oy

Joki ICT Oy tuottaa tietoliikenne-, konesali-, verkko- ja tietosuojapalveluita kuntaorganisaatioille. Yhtiö toimii Siika-, Pyhä- ja Kalajokilaaksojen sekä Pohjoisen Keski-Suomen alueilla. Yhtiö on kasvanut muutamassa vuodessa merkittävästi ja henkilöstömäärä on kasvanut 4:stä 33 henkilöön.

Ylivieskan kaupunki on ulkoistanut 2018 lähtien ICT-palvelut riskien vähentämiseksi Joki

ICT:lle, jolla on paremmat resurssit palvelujen tuottamiseen. Joki ICT:ltä ostetaan vain tarvittavat palvelut sekä verkkopalvelut. Koska Joki ICT on voittoa tavoittelematon in house-yhtiö, on hintataso edullinen ja veloitetaan ns. omakustannushintana.

Tarkastuslautakunta pitää merkittävänä riskienhallinnan toimenpiteenä palvelujen ostamisen Joki ICT Oy:ltä.

13. YHTEISKUNNALLINEN TILANNE

COVID 19 ja sen virusmuunnokset ovat arkipäivää vielä vuoden 2021 aikana ja tulevaisuus näyttää vielä epävarmalta. Rokotukset ovat käynnistyneet hitaasti, mutta kuitenkin maanlaajuisesti, on niiden vaikutukset arvioitavissa vasta myöhemmin. Mikäli uusia "virusaaltoja" ilmaantuu, aiheuttavat ne kunnille yhä lisäävästi kustannuksia.

Valtion tukipaketit ovat jatkossakin ehdottomia kuntien toiminnan turvaamiseksi. Ylivieskan toimintakertomuksessa on edelleen arvioitu merkittäväksi riskiksi COVID-19 tuoma julkisen talouden epätasapainon lisääntyminen ja sen seurauksena taantumaan suistuminen.

Tarkastuslautakunta esittää, että talousarviota ja toimintasuunnitelmaa seurataan ja päivitetään tarkasti, jotta arviointi vuodesta 2021 on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Kuntalain mukaiset kunnan tehtävät eivät ole COVID-19 myötä muuttuneet, eikä myöskään velvoite alijäämän kattamisesta. Näistäkin syistä tulee vuoden aikana reagoida talousarvion ja toimintasuunnitelman toteuttamiskelpoisuuteen.

Yhteiskunnallisena yleisenä ilmiönä tulee kiinnittää huomiota alueiden ja kuntien eriarvoistumiseen. Tarkastuslautakunta osallistui digikoulutukseen, josta ilmeni seuraavat keskeiset

kevään 2021 näkymät. Eli alueiden eriytyminen, erilaistuminen ja "kuplautuminen" kiihtyy, väestö vanhenee, vähenee ja keskittyy keskuksiin. Myös väestö- ja työpaikkakehityksen keskinäinen yhteys murtuu etätöiden mahdollisuuksien ansiosta. Nopeiden yhteyksien, korkeakoulujen ja sijainnin "pyhä kolmiyhteys" vahvistuu, kaupungistumis- ja keskittymiskehitys sekä monipaikkaisuus etenevät samanaikaisesti.

Lisäksi on huomioitava väestö- ja ikärakenteen demografinen neloskierre, joka vaikuttaa kaikkiin alueisiin. Toisaalta on nähtävä koronaefektin vaikutus alueellisiin ja väestöllisiin kehityskulkuihin ohimenevinä ja pysyvinä muutoksina. Alueiden välinen kilpailu kiihtyy ja kiristyy niukkenevista resursseista, kuten nuorista ja nuorista aikuisista, osaajista ja työvoimasta, yrityksistä ja investoinneista, näkyvyydestä ja huomioarvosta jne. (VTT Timo Aro 2021)

Tärkeää olisi, että Ylivieskassa miettisimme miten analysoimme kuntamme elinvoima-, vetovoima-, pitovoima-, lumovoima- ja kipinä tai kitkatekijät. Em. kiteyttävät tulevaisuuden Ylivieskaa ja sen seutua koskevat tekijät, joiden tiedostaminen ja työstäminen ovat tarkastuslautakunnan mielestä erittäin tärkeitä tehdä. Lisäksi analyysituloksia tulisi hyödyntää kaupunkistrategiaamme "Kasvun kaupunki" päivitettäessä.

14. TARKASTUSLAUTAKUNNAN KANNANOTTO TILINTARKASTAJAN HAVAINTOIHIN SEKÄ ESITYS KAUPUNGINVALTUUSTOLLE

Tarkastuslautakunnan mielestä kaupungin hallituksen esittämä toimintakertomus vuodelta 2020 kuvaa kaupungin toiminnallista ja taloudellista tilaa ja valtuuston asettamat taloudelliset sekä toiminnalliset tavoitteet ovat keskeisiltä osin toteutuneet.

Tilintarkastuskertomuksen mukaan kaupungin hallinto on toiminut laillisesti ja kirjanpito on hoidettu sitä koskevien säännösten mukaisesti.

Tarkastuslautakunta kiittää toimialojen, liikelaitosten ja tytäryhtiöiden henkilöstöä sekä luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä.

Tarkastuslautakunta esittää kaupunginvaltuustolle, että arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin annetaan selvitykset tarkastuslautakunnalle lokakuun loppuun mennessä ja valtuustolle marraskuun loppuun mennessä.

15. ALLEKIRJOITUKSET

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2020 kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto saattaa arviointikertomuksen kaupunginhallitukselle toimenpiteitä varten.

Ylivieskassa 27.5.2021

Ylivieskan kaupungin tarkastuslautakunta

Auli Mustikkamaa
puheenjohtaja

Meri Vähäkangas
varapuheenjohtaja

Ulla Lehtikangas
jäsen

Juhani Nevala
jäsen

Aimo Piirainen
jäsen

Sami Lepistö
jäsen

Ahti Törmälä
jäsen

YLIVIESKA

kasvun ihmeitä